

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Hudební pohádka v mateřské škole

Bakalářská práce

The Musical Fairy Tale in the Kindergarten

Vedoucí práce:

PaedDr. Alena Váchová

Autor:

Iva Toningarová

České Budějovice

2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci na téma: „Hudební pohádka v mateřské škole“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111 / 1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejňováním své bakalářské práce pedagogickou fakultou, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, kterou provozuje Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích na svých internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 30. června 2010

.....

Iva Toningarová

Poděkování

Velmi děkuji vedoucí mé bakalářské práce paní PaedDr. Aleně Váchové za trpělivost, oporu a poskytnuté rady i připomínky, kterými mi pomáhala při zpracování bakalářské práce.

Děkuji paní Mgr. Marii Kantorové za natočení hudební pohádky.

Děkuji paní Mgr. Barboře Šestákové za výrobu placek s motivem Budulínka a lišky.

Děkuji dětem: Pět'ovi, Vojtíkovi, Barborce, Martínkovi, Kačence, Karolínce, Kájovi, Petříkovi, Aniče, Martínkovi, Kryštůfkovi, Lucince, Oliverkovi, Martínkovi, Vendulce, Mirečkovi, Románkovi, Zuzance, Klárince, Davídkovi, Daníkovi, Beátce, Markétce, Marcelce a Michalce, se kterými jsem mohla projekt uskutečnit. Děkuji jim za snahu, píli, nadšení a nápady.

ANOTACE:

Název práce: **Hudební pohádka v mateřské škole**

Klíčová slova: děti, hudba, hudební pohádka, mateřská škola, operka, pohádka, předškolní věk, umění

Cílem mojí bakalářské práce je ověření možnosti realizace hudební pohádky v mateřské škole a jejího přínosu z hlediska současného předškolního vzdělávání. Prostřednictvím hudby, hudební pohádky se snažím propojit všechny oblasti předškolního vzdělávání. K tomu využívám i různé mimohudební činnosti.

Teoretická část je věnována charakteristice pohádky jako literárního žánru pro děti, jejím znakům a typům, psychologickému dopadu pohádkových příběhů na dítě, vlivu hudby (umění) na rozvoj dítěte. Dále se věnuji pohádce a jejímu vzdělávacímu přínosu z hlediska cílů RVP PV a využití v projektování v MŠ (hudební pohádka jako základ projektu a možnosti uplatnění hudebních, výtvarných, pohybových a jiných činností).

V praktické části řeším tvořivě tuto problematiku vypracováním projektu, který vychází z hudební pohádky. Tento projekt realizuji v předškolní třídě mateřské školy. Při evaluaci sleduji cíl práce, reakce dětí. Výsledným produktem je vystoupení na veřejnosti.

ABSTRACT:

Title of thesis: **The Musical Fairy Tale in the Kindergarten**

Key words: children, music, musical fairy tale, kindergarten, a little opera, fairy tale, preschool age, art

The goal of my bachelor's thesis is to test a possibility of staging a musical fairy tale in a kindergarten and its contribution regarding contemporary preschool education. I am trying to combine all areas of preschool education through music, musical fairy tale. For this purpose I also use various non-music activities.

The theoretical part is about a fairy tale as a literal genre for children, its traits and types, psychological impact of fairy tales on children, how music (art) affects a child's development etc. Furthermore, I write about the fairy tale and its educational contribution regarding the goals of RVP PV and its use in projects in a kindergarten (a musical fairy tale as the basis for the project and using music, graphic and plastic arts and moving activities etc).

In the practical part I make a project that is based on a musical fairy tale. I realize this project in a preschool class of a kindergarten. When evaluating, I pay attention to the goal of the work and children's reactions. The final product is a public performance.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Pohádka jako literární žánr	10
1. 1 Členění lidových pohádek.....	11
1. 2 Typy pohádek.....	11
1. 2. 1 Rozdíl mezi pohádkou klasickou a moderní	12
1. 3 Psychologický dopad pohádek.....	13
1. 3. 1 Dítě a ilustrace.....	15
1. 3. 2 Kouzelná moc pohádek	16
1. 4 Pohádka a řád, hudba a řád	16
2. Charakteristika základních hudebně dramatických žánrů	18
2. 1 Opera	18
2. 2 Muzikál	19
2. 3 Hudební divadlo	19
2. 4 Hudební pohádka	19
3. Děti a umění.....	21
3. 1 Využití umění jako hry.....	22
3. 2 Využití umění jako prostředku poznání	22
3. 3 Využití umění jako prostředku komunikace	22
4. Hudba a dítě v mateřské škole	24
4. 1 Hudební činnosti v mateřské škole	25
5. RVP PV jako východisko vzdělávacích záměrů projektu	27

II. PRAKTICKÁ ČÁST	29
6. Výzkumné šetření	29
6. 1 Předpoklady.....	29
6. 2 Charakteristika dětské skupiny:	30
6. 3 Metody výzkumného šetření:	30
6. 4 Projekt „ Budulínek, aneb proč je dobré poslouchat “	32
6. 4. 1. Charakteristika zvoleného tématu:	32
6. 4. 1. 1 Cíle projektu:	33
6. 4. 2 „ O tom, co Budulínek slíbil babičce a dědovi “ (1. 3. – 5. 3. 2010)	34
6. 4. 2. 1 Průběh činností	37
6. 4. 2. 2 Shrnutí.....	39
6. 4. 3 „ Jak liška přelstila Budulínka “ (15. 3. – 19. 3. 2010).....	40
6. 4. 3. 1 Průběh činností	44
6. 4. 3. 2 Shrnutí.....	45
6. 4. 4 „ Cesta za liškou, aneb jaké to je v lese “ (22. 3. – 26. 3. 2010)	46
6. 4. 4. 1 Průběh činností	49
6. 4. 4. 2 Shrnutí.....	51
6. 4. 5. „ Sliby se mají plnit a poslouchat se vyplatí “ (12. 4. – 16. 4. 2010)....	53
6. 4. 5. 1 Průběh činností:	56
6. 4. 5. 2 Shrnutí.....	58
7. Evaluace projektu	60
7. 1 Vyhodnocení předpokladů	60
7. 1. 1 Možnost realizace hudební pohádky (předpoklad a)	60

7. 1. 2 Vzdělávací přínos projektu (předpoklad b).....	60
7. 1. 2. 1 Vzdělávací přínos z hlediska rámcových cílů RVP PV.....	61
7. 1. 2. 2 Vzdělávací přínos z hlediska klíčových kompetencí.....	61
7. 1. 2. 3 Naplňování cílů v oblastech:.....	63
7. 1. 3 Atraktivita žánru (předpoklad c).....	63
7. 1. 4 Aktivní zapojení do života města (předpoklad d).....	64
7. 1. 4. 1 Vystoupení pro rodiče.....	64
7. 1. 5 Posuny během projektu:.....	65
8. Shrnutí.....	67
Závěr.....	73
Použitá a citovaná literatura:.....	75
Seznam příloh:.....	78
Přílohy	79

ÚVOD

Cílem mojí bakalářské práce je ověření možnosti realizace hudební pohádky v mateřské škole a jejího přínosu z hlediska současného předškolního vzdělávání.

Proč pohádku? Je velmi důležitá pro zdravý vývoj dítěte. Má velkou moc a psychologický dopad na dítě. Proč klasickou pohádku O Budulínkovi? Je to časem prověřený příběh dítěte, který se učí zvládat svou situaci, vyrovnat se s úzkostí, učit se být za sebe odpovědný. Dítě získává morální ponaučení.

Hudební pohádku jsem zvolila záměrně, protože považuji hudbu za jeden ze zásadních prostředků rozvoje dítěte v tomto věku. Chtěla jsem si ověřit, zda je reálné s dětmi v MŠ uskutečnit hudební pohádku ve formě operky a jaké možnosti z hlediska současného vzdělávání nám tento proces nabízí. Tím, že se jedná o hudební pohádku, je možné u dětí rozvinout hudebnost, rytmické cítění, prosociální chování, radost ze společného díla, dát jim prostor pro seberealizaci. To vše prostřednictvím prožitků z artefietiky, muzikoterapie, hudebně pohybových her, instrumentálních her, tělovýchovných činností, vycházek, písní. Tento projekt by nám mohl pomoci poznávat sebe i druhé, okolní svět i hodnoty naší společnosti.

Zpívaná pohádka – velká novinka pro děti, možná pro někoho první setkání s tímto žánrem. Do té doby děti měly zkušenost, že se **zpívá** písnička a pohádka se **vypráví**. My jsme obé spojili v jedno a přidali ještě **divadlo**. **2+1= hudební pohádka**.

Projekt mi dává možnost děti více poznat, zjistit, jaké jsou jejich schopnosti a dovednosti, postojte, jak jsou schopny prožívat, vnímat, reagovat. Výrazně tak může pomoci individuální i skupinové diagnostice. Je pro mne výzvou ke hledání nových forem spolupráce s dětmi. Pozorování a naslouchání dětem, jejich přáním a nápadům vede k jejich většímu podílu na vzdělávání. Vybízela mne už samotná představa kooperace s dětmi, zpěvu a pohybu, instrumentálního doprovodu, dramatizace, výtvarného využití, získávání poznatků o přírodě, společnosti, o světě, o vztazích, prožitku a morálního ponaučení. Lákalo mě zkusit něco, co není v mateřské škole obvyklé. Konečným produktem je vystoupení pro rodiče, kamarády ze školky i ze základní školy, video nahrávka. Než jsme ale k tomuto cíli dospěli, urazili jsme společně zajímavou a poučnou cestu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Pohádka jako literární žánr

Vzhledem k tématu práce bych chtěla nejdříve zmínit pohádku jako literární útvar a její stručnou charakteristiku. Kde hledat první známky pohádek? Dostávám se až k nejstarším lidovým projevům, magickým obřadům, pranostikám, příslovím, které se postupně osamostatnily a staly se tak kulturním dědictvím, folklorem, lidovou slovesností. Lidová slovesnost (lyrické, epické, dramatické žánry i dětský folklor) tedy vznikla a dále se šířila bez pomoci písma. Rozšiřovala se ústním podáním.

Lidová pohádka - původně báchorka, byla kdysi dávno určená dospělým, ale svým vývojem, literárními adaptacemi, se stala základním prozaickým útvarem pro děti. Na své cestě k dětem musela překonávat různé problémy, kdy byla pro svoji fantazii a feudální obsah napadána, zda je vůbec vhodná pro dětské posluchače.

„Jádrem původní lidové pohádky je vymyšlený (fantastický) příběh s nereálným dějem, postavami a prostředím“ (Toman, 1992, s. 64). Tvůrcem pohádek byl anonymní člověk. Svá přání, touhy, názory, myšlenky, svůj vztah k životu předával slovesným vypravováním druhým obyčejným lidem, kteří si báchorky různě upravovali. Moudrost pohádek, smysl pro spravedlnost, víra ve vítězství lásky a dobra je vnitřně podporovala v jejich nelehkém životě. Postavy v pohádkách *„...jsou založeny na principu protikladnosti. Kladné typy mívají obvykle své záporné protějšky“* (Toman, 1992, s. 64). Jejich symbolika je jednoznačná. Představují dobro a zlo. Z hlediska morálního a etického vítězí ten, kdo je spravedlivý, čestný. Přímá řeč postav je velmi obrazotvorná. Kouzla, personifikované předměty a antropomorfovaná zvířata jsou dalším znakem pohádek, které jsou také plné symbolů a skrytých významů. Předávají poselství z generace na generaci. Také prostředí a čas je neurčitý, jako by nepodstatný. Zapisovateli takových pohádek byli např. K. J. Erben, J. Š Kubín, v současnosti J. Jech.

Umělecký útvar - pohádka, tedy čerpá z folklóru, lidové kultury, má jasnou fabuli, zápletky, jasnou polarizaci dobra a zla, krásný jazyk a pomáhá dítěti převést ten složitý a chaotický svět dospělých do jemu srozumitelných obrazů.

1. 1 Členění lidových pohádek

Současná teorie literatury dělí lidovou pohádku „na kouzelnou (*fantastickou*), *zvířecí a novelistickou*“ (Toman, 1992, s. 65).

Kouzelná pohádka patří k nejstarším a nejčastějším. Realita a fantazie se běžně prolínají. Objevují se v ní nadpřirozené bytosti, kouzelné předměty. Příkladem je pohádka O Zlatovlásce. Blízko ke kouzelné pohádce má pohádka démonická a její skřítkové, vodníci nebo strašidla.

Hrdiny **zvířecích** pohádek jsou polidštěná zvířata, která jsou nositeli lidských vlastností. Z pohádky zvířecí se vydělila **pěstounská**. **Ta v mojí bakalářské práci zaujímá to největší místo.** Operka O Budulínkovi, kterou jsem dětem nabídl v projektu je právě pohádkou pěstounskou. Vedle lišky zde vystupuje i malý chlapec, který je za neuposlechnutí potrestán. Tento mravoučný příběh vypovídá o kázni a přijetí odpovědnosti. I zde vše dobře končí a hrdina se na základě svých zkušeností polepší. Jinou pohádkou, která se vyčlenila ze zvířecí, je kumulativní pohádka. Často ji vyprávěli dospělí dětem. Pro ni je charakteristické opakování částí děje a přiřazování nového motivu. Jejím prostřednictvím si děti rozvíjejí paměť, slovní zásobu. Příkladem je pohádka O koblížkovi, O veliké řepě.

Třetí nejmladší žánrová varianta-pohádka **novelistická** je dějovou stavbou podobná povídce. Najdeme v ní více reality a minimum nadpřirozenosti. Kladní hrdinové jsou venkovští lidé a záporné postavy představuje panská vrstva.

Uvedla jsem nejprve pohádku lidovou a to z důvodu, že se jí (v upravené podobě pánů Svěráka a Uhlíře) věnuji v mé práci, i když v hudebním provedení. Je dobré zmínit i jiné typy pohádek.

1. 2 Typy pohádek

Podle soudobé teorie literatury rozlišujeme *tři typy*. O prvním z nich, **lidové pohádce**, pojednávala předchozí část.

Druhý typ představuje pohádka **autorská**, která čerpá z lidových motivů. Jedná se o literární úpravu se zachováním klasických znaků a principů. Na rozvoji této literární pohádky „zásluhou sběratelské činnosti“ měli v 19. století velký podíl

B. Němcová, K. J. Erben. Na ně poté navázali i F. Bartoš, A. Wenig, J. Š. Kubín, F. Hrubín, E. Petiška, V. Čtvrtek a další (Toman, 1992, s. 68).

Posledním typem je **autorská pohádka moderní**. Autoři mění stránku tematickou, kompoziční i jazykovou, odráží se v ní sociální problémy, společenská realita. V tom se projevuje rozdíl od lidové pohádky. Představiteli jsou J. Mahen, J. Čapek, J. Lada, V. Řezáč,...(Toman, 1992, s. 70).

1. 2. 1 Rozdíl mezi pohádkou klasickou a moderní

„Moderní pohádky totiž neobsahují v takové naléhavosti a v takové univerzální sdělnosti ony podstatné konfrontace s významnými životními problémy psychického vývoje...V moderních pohádkách jako by neexistovalo dobro a zlo v tak evidentních opozicích“ (Černoušek, 1990, s. 19).

Zlo v pohádce klasické má podobu čerta, čarodějnice, draka...Hrdina překonává na své pouti různé překážky a dítě se s ním ztotožňuje. Formují se tak jeho charakterové vlastnosti. Mysl dítěte chápe lépe tuto polarizaci - krásný x ošklivý, dobrý x zlý. Každé dítě si vybírá v pohádce svého hrdinu, kterému se chce podobat. Vybere-li si dobro, chce být dobré.

Nechci ale opomenout současné příběhy, s jejichž hrdiny prožívají děti také dobré i zlé, obdivují jejich kouzla i nadpřirozené schopnosti, touží po magických předmětech. Například Harry Potter spisovatelky J. K. Rowlingové, který se stal populární nejen pro děti, ale i pro dospělé. Jeho smutný životní příběh bez rodičů, plný odstrkování, se rozvíjí v blíže neurčeném prostředí - v paralelním světě plném kouzel. Děti se s ním a s jeho kamarády ztotožňují, obdivují jejich statečnost, morálku i čestnost. I zde mají možnost se postavit na stranu dobra nebo zla a prostřednictvím této pohádky se i vyvíjet. Jedná se o promyšlený příběh, který nepostrádá humor, napětí a situace, které jsou pro děti velmi poučné. Symbol zla představuje černokněžník Lord Voldemort, jeho stoupenci, a svým způsobem špatné myšlenky a negativní stránky každého člověka.

Se světem plným fantazie, kouzel, symbolů dobra či zla se mohou děti setkat například v nezapomenutelných dobrodružstvích Petra Pana, chlapce, který se rozhodl zůstat navždy dítětem a stále si jen hrát od Jamese Matthewa Barriera. A pohádkou je

i Eragon mladého spisovatele Christophera Paoliniho nebo Alenka v říši divů Lewise Carrolla.

1.3 Psychologický dopad pohádek

„Dickens pochopil, že metaforika pohádek pomáhá dětem lépe než cokoliv jiného při překonávání nesnadného, ale velmi důležitého a uspokojivého úkolu: dosáhnout zralejšího vědomí vnesením řádu do chaotických tlaků z nevědomí“ (Bettelheim, 2000, s. 25). Podle B. Bettelheima „Ke zvládnutí psychologických problémů růstu, tj. k překonání narcistických zklamání, oidipových dilemat, sourozenecké žárlivosti, stejně jako ke schopnosti vzdát se dětských závislostí a získat pocit vlastní jedinečnosti, vlastní ceny a smyslu pro morální závazky, potřebuje dítě porozumět, co se děje v jeho vědomé bytosti, aby si mohlo poradit i s tím, co se odehrává v jeho nevědomí. Tohoto porozumění a s ním schopnosti vědět si rady může dosáhnout nikoliv rozumovým přístupem k povaze a obsahu svého nevědomí, ale tak, že se s ním bude seznamovat prostřednictvím sprádaní denních snů - v odpověď na nevědomé tlaky bude o určitých částech vyprávění přemítat, různě je pořádat a snít o nich. Tím převede nevědomý obsah do vědomých fantazií, které mu umožní s tímto obsahem nějak nakládat. Právě v tom spočívá jedinečná hodnota pohádek, neboť nabízejí dětské představivosti nové dimenze, které by dítě jinak nedokázalo takto opravdově samo objevit. Ještě důležitější je, že tvar a stavba pohádek mu nabízejí obrazy, díky nimž může strukturovat denní sny a s jejich pomocí dát lepší směr svému životu“ (Bettelheim, 2000, s. 10).

Skrze pohádku objevuje dítě vlastní identitu, nabývá zkušeností, které bude potřebovat k tomu, aby se dál rozvíjelo. V pohádkových příbězích nachází odpovědi na své otázky, které jej trápí. Jejich pomocí přijímají děti fakt, že chybovat je lidské, že problémy jsou běžnou záležitostí a do života patří. Na nich samotných ale je, jakou cestou se vydají, jaké zvolí řešení a jací vlastně budou - jestli dobří nebo špatní.

„Jaký je svět?“ „Jak v něm žít?“ „Proč jsem tady?“ „Proč nemá někdo někoho rád?“ To jsou otázky, na které pohádka odpovídá a dítě tomu věří a dobře rozumí. *„Pohádka postupuje způsobem, který je v souladu s myšlením dítěte a s jeho zkušeností se světem, a proto je pro ně přesvědčivá. V pohádce dítě nalezne mnohem větší útěchu, než když se je snaží utěšit dospělý na základě rozumových úvah*

a stanovisek. Dítě věří tomu, co pohádka vypráví, protože její pohled na svět se shoduje s jeho“ (Bettelheim, 2000, s. 47). I v pohádce jako v životě se vyrovnáváme s různými situacemi, nacházíme sami sebe, docházíme k určitému sebepoznání, vybíráme si z cest a z řešení. Máme život ve svých rukách. Například jako Honza, který buď sleze z pece, přemůže draka a zachrání princeznu i království nebo zůstane ležet na peci, nechá o sebe pečovat, nikdy nedojde k proměně a království zahubí zlo. Postavy v pohádkách mají svůj úkol, tak jako my v životě.

Jak a kde mohou hledat malé děti smysl svého života? Často je zapomínáno, že právě klasická pohádka odpovídá na mnohé otázky dítěte. Pohádky, jejich četba, obyčejné vyprávění příběhů, společné prohlížení knih a prožívání na jedné straně a počítače, internet, video a audio technika na straně druhé. Technika, která nás informuje, pomáhá, ale také postupně velmi odcizuje. Je možné, že právě „díky“ přetechnizovanému světu, některé děti pohádky ani neznají. Možná snad jejich zkrácené a upravené verze, které byly zfilmovány. Ty ale ztrácejí hlubší smysl. Klasická pohádka je pro ně „čitelnější“. Jejím prostřednictvím se dítě socializuje, ztotožňuje se s hrdinou příběhu. Je toho tolik, co mohou děti prožít pouhým čtením pohádek, co vše se mohou naučit, co jim pohádka nabízí. Nejen, že pomáhá rozvíjet rozumové schopnosti, podněcuje představivost, ale i vyjasňuje jejich pocity. Děti se ztotožňují s úzkostmi a situacemi, které se v pohádce odehrávají, a na obyčejném příběhu je jim nabízeno řešení různých problémů, které děti v životě obtěžují a jimž často nerozumějí. Jejich léčivá síla je veliká. Moudrost, která k nám z minulých dob promlouvá, nahromaděné společenské zkušenosti, to vše je poselstvím i dědictvím starších generací. Většina klasických pohádek obohacuje a rozvíjí duševní život dítěte, naznačuje morální jednání a řád, který je pro život tak potřebný. „*Pohádka, aniž by cokoliv vyžadovala, uklidňuje, dává naději do budoucnosti a slibuje šťastný konec. Proto ji Lewis Carrol nazývá darem lásky, ...*“ (Bettelheim, 2000, s. 28, 29).

Každé dítě má v oblíbě jinou pohádku. Záleží i na věkovém období, ve kterém pohádku poslouchá, na jeho vnitřní situaci, ve které se nachází a jaký problém právě řeší. Tou pomocnou rukou mu může být právě pohádka. Je třeba poslech opakovat a věnovat více času rozjímání nad pohádkou. Prožívat ji, by dítě pochopilo samo sebe. Jestliže přejdeme rychle od jedné pohádky hned ke druhé, není dítě schopno poznat, co je pro něho důležité a zničme tak účinek předešlé pohádky. Opět se vracím (jako

u ilustrací-viz níže) ke kvalitě. Kvantita tu nemá místo. Pokud strávíme nad pohádkou delší dobu, dáváme tak dítěti možnost přemýšlet, reagovat, nasát pohádkovou atmosféru, možnost vzít si z pohádky to, co právě ono potřebuje.

Při samotném vyprávění příběhů dochází ke vzájemnému kontaktu dospělého s dítětem. Jsou to vazby, které se utvářejí na základě vyprávění a naslouchání. Do vypravování jsou vkládány city, prožívání, které jsou pro dítě a jeho duši nejbližší. Slova dospělého rozvíjí představivost dětí. Tuto duchovní stravu (pohádku klasickou) je třeba často předkládat dětem právě v tomto světě plném audiovizuální kultury, ve světě reklam. Čtení pohádek nám může pomoci vytvářet u dětí pozitivní vztah k literatuře, ke knihám, k naslouchání i vypravování. Při poslechu pohádek je dítě v bezpečí, může prožívat obavy, může se bát a tím se zbavit svého napětí.

Všechno, co nám pohádka popisuje, je tak obyčejné a běžné, že se to může stát každému z nás. Třeba při procházce v lese, ale konec je vždy šťastný. Vypráví o obyčejných lidech. Společně s hudbou a zpěvem jsou nositeli energie. Optimismus, symbolika z ní přímo tryskají. Pokud má dítě během pohádky možnost ztotožnit se s hrdinou, získá naději, že svojí vůlí, chytrostí může překonat i složitější věci. V naší hudební pohádce například: „Jak vylákám lišku?“ „Na písničky, na hudbu.“ Tedy dítě, které se ztotožňuje s Budulínkem v naší operce, je rádo, pokud je liška potrestána, a tím jsou dětské pocity uspokojeny. Udělala špatnost, následuje trest. Dochází k identifikaci dítěte s hrdinou. Společně s ním si jindy představuje, že létá na koberci, poráží draky i obry, je neviditelný, silný, nejkrásnější, nejchytřejší. Pohádka dítěti plní tužby a přání a pomáhá mu tak vyrovnat se s životními problémy.

1. 3. 1 Dítě a ilustrace

V knize *Za tajemstvím pohádek* se Bettelheim zmiňuje o tom, že ilustrace neslouží potřebám dítěte. Nikdy mne to nenapadlo. Tento názor mne překvapil. Zbytečně je prý rozptylují, odvádějí od toho, co je pohádka učí. Po zkušenostech mohu zčásti souhlasit. Ilustrace, které děti mají v oblíbené, je možná odvádějí od toho, co si samotným poslechem zažívají a představují, přesto každé z nich má svůj obraz toho, co chce vidět, jakou má zkušenost, co někdy vidělo. Dítě kreslí to, co dobře zná. Jeho vnitřní představy tak dostávají vnější čitelnou podobu. Svě představy si dítě odvozuje ze svého života tím, že pohádce naslouchá a tento proces jej rozvíjí a obohacuje. Samo si

příběh může dokreslovat, samo je aktivní. Je pravděpodobné, že mu tak ilustracemi aktivitu odebíráme. Pak pohádka ztrácí význam.

Na druhé straně ale ilustrace dětskou fantazii také podporují. Děti se učí nejen poslouchat, ale i vidět. Většina z nás si jistě nese dál ve svém nitru právě ty své obrázky, které ho v dětství zaujaly, těšily. Problém vidím spíše v nekvalitních ilustracích či v předkládání ilustrací ve velké míře. Kvalitní ilustrace jsou pro rozvoj představivosti, vnímání a vkusu potřebné.

Svémi obsahy motivuje k výtvarnému vyjádření nejen pohádka, ale i písnička. O tom, jak se maluje pohádka i písnička, měly děti možnost se také v projektu přesvědčit.

1. 3. 2 Kouzelná moc pohádek

„Co vše pohádka dovede?“

Unese nás do světa snů a fantazie, na výlet do konkrétního světa a nakonec nás vrátí poklidně do reality. Hrdina je na konci zralejší a více připravený na život. Dítě se ujišťuje, že každé jeho úsilí bude odměněno úspěchem. Všechny své problémy dítě zprostředkovává pomocí fantazie v pohádkách. Tak je pohádka mocná. Tak pomáhá a pozitivně působí na psychiku a rozvoj dítěte. „Bylo, nebylo...Vše se stalo kdysi dávno, v daleké zemi.“ Už v tom je určitá životní naděje - ne zpráva o reálném světě. Pohádky jsou tou nejkvalitnější cestou k lepší budoucnosti. Pohádky pomáhají dítěti růst, rozvíjejí jeho fantazii, dávají mu možnost dozrát a získat nezávislost. Lépe si porozumět dává velký předpoklad rozumět i druhým lidem.

1. 4 Pohádka a řád, hudba a řád

„Základní funkcí pohádek je vnést smysl a řád do dětem původně nesrozumitelného, skoro chaotického světa, do světa, jemuž děti, obzvláště v době předškolní, nemohou plně rozumět. Dát smysl tomu, co se děje kolem, je v dětství někdy úkol obtížnější než například v dospělosti“ (Černoušek, 1990, s. 7).

Dítě lépe rozumí tomu, pokud je svět líčen tak, že jsou postavy buď kruté, nebo laskavé, jednorozměrné. Snáze se tak orientuje v jejich reakcích. Jeho rozporuplné pocity se od sebe oddělují a do jeho chaotického duševního prožívání se vnáší řád. Dítě

stojí o to, aby odlišilo od sebe dobro a zlo. „Právě tato dualita představuje morální problém, o jehož řešení musí člověk bojovat“ (Bettelheim, 2000, s. 12).

I hudba má svůj řád a pravidla. Vezmeme-li pouhé předznamenání, takt, dělení not a pomlky, samotný rytmus, výraz, specifické postupy osvojování hudebních dovedností...Střídání jednotlivých nástrojů v orchestru, jejich souhra, sladění. Hráči na hudební nástroje (i tady se objevuje slovo hra) nebo zpěváci či tanečníci mají svá sóla, své místo ve skupině. Jestliže sólista zpívá, ostatní naslouchají a čekají, až bude řada na nich a jindy zase hrají a zpívají jako sbor či orchestr. Dodržování rytmu, hra ve správné tónině. Bez řádu by hudba nebyla hudbou, ale jen nepříjemně vyluzovanými a rušivými zvuky.

Bez rytmu není život. Srdeční tep každého z nás má svůj rytmus i dech, výdech a rytmus chůze. Rytmus dne (noc a den), roční období se rytmicky opakuje, tradice a svátky, rituály také. Každý člověk má svůj vlastní rytmus, který se během života mění. Individuální rytmus - můj, tvůj, náš rytmus. A ten nás udržuje v bdění a také dává jistotu, pravidelnost. Rytmus nás léčí. Je důležitý, tolik potřebný.

2. Charakteristika základních hudebně dramatických žánrů

Opera i **muzikál** jsou nejznámějšími hudebně dramatickými žánry. V obou žánrech vystupuje zpěv jako výrazový prostředek. Tento výrazový prostředek nahrazuje lidskou řeč. Pokud se v opeře mluví, má slovo pomocný ráz. Základem je hudba, zpěv.

V muzikálu se i tančí a slovo může být základem (na rozdíl od opery, kde převažuje zpěv nad mluveným slovem - pokud se tam tedy slovo vyskytuje).

2.1 Opera

Opera vznikla v 16. století v Itálii. Spojuje v sobě hudbu s dramatickým divadelním představením. Herci v ní svůj text zpívají a jsou doprovázeni orchestrem.

Názory na operu jako žánru pro děti se během sta let velmi měnily. Většinou šlo o amatérské pokusy až k opeře, která byla na úrovni hudebního divadla pro děti. Až v 19. století se objevují první opery, ve kterých vystupují děti. Jejimi autory jsou učitelé. Nejdříve šlo o jevištní hry, kde se objevovala baletní čísla nebo zpěv sólistů či sboru. „*Pěstovali je převážně učitelé a tato dílka instruktivního charakteru s náměty vánočními nebo pohádkovými se šířila hlavně na českém venkově, kde tvořila základ ochotnického repertoáru pro děti*“ (Herden, Jenčková, Kolář, 1992, s. 107). Pro zajímavost se hrála v Praze v roce 1895 německá opera Perníková chaloupka. „*V historii české opery pro děti můžeme považovat za dílo zakladatelského významu operu Jaroslava Křičky Ogaři z roku 1918. Opera dějově čerpá ze života valašských dětí, které si hrají na dospělé Valachy*“ (Herden, Jenčková, Kolář, 1992, s. 107). „*Druhou operou zásadního významu je Kolotoč Václava Trojana, „opera pro malé i velké děti“*... (Herden, 1992, s. 108).

Herden se v knize Hudba pro děti zmiňuje i o dalších autorech oper pro děti. Je jím Jiří Pauer se svou Červenou Karkulkou nebo Muzikantskou pohádkou, Evžen Zámečník a jeho Ferda Mravenec a Brouk Pytlík aj.

2. 2 Muzikál

Muzikál je původně americká hudební komedie, která vznikla z výrazu „musical comedy“ - tedy hudební komedie. Patří mezi hudebně dramatické útvary. Opět se zde spojuje příběh s písní. „*Muzikál je hudba, která se stala divadlem*“ (Osolsobě, 1967, s 47). Recept na muzikál je prý jednoduchý. „...vezmi činohru, pokud možno známou a osvědčenou činoherní veselohru, vraz do toho pár písniček, a muzikál je hotov.“ (Osolsobě, 1967, s. 90).

2. 3 Hudební divadlo

Co si představit pod pojmy hudební divadlo. Dramatizaci literárního textu, kde hudba má hlavní slovo. Divák naslouchá hudbě, ale sleduje i děj, který se na jevišti odehrává. Spolupráce na jevišti je závislá na osvojení sociálních a komunikativních dovedností dětí. Tato spolupráce je možná až v momentu, kdy je dítě schopné spolupracovat. Děti, se kterými jsem projekt uskutečnila, byly ve věku, kdy můžeme mluvit již o schopnosti sociální interakce, o kooperaci. Hudebně dramatické dílo vnímáme prostřednictvím hudby. Hudbu na jevišti využívá hudebně scénický žánr, kterým je opera, opereta i muzikál.

Jak jinak děti seznámit s tímto žánrem než tak, že budou přímo u toho, kdy hudební divadlo právě vzniká. Dát jim možnost vnímat hudbu všemi smysly, vyprovokovat jejich fantazii. Přesvědčila jsem se, že právě tímto žánrem je možné, aby děti vstoupily do světa hudby. A když děj, tak ten nejbližší dětem. A jsme opět u pohádek.

2. 4 Hudební pohádka

Hudební pohádku můžeme rozdělit na žánr určený dětem a hraný dospělými nebo dílo, které hrají samy děti. Já jsem zvolila možnost druhou. Z mého pohledu tato varianta slibovala prožitek, aktivitu, vtip, určitou sounáležitost a společenství a také jistě mnoho nápadů ze stran dětí. Samozřejmě, že je důležité mít kvalitní text. Ten je pak předpokladem toho, že se inscenace zdaří. Inicjuje děti k aktivitě, ovlivňuje jejich vkus, vnímání (i krásného českého slova). A v neposlední řadě i kvalitní hudbu, která v dětech probudí představy a zanechá melodickou stopu. Inspirací mi byl materiál

známých autorů, kteří léta tvoří pro děti. Je to Zdeněk Svěrák jako textař a Jaroslav Uhlíř jako skladatel.

Hudební pohádka působí na dítě nejen svým obsahem, líčením, slovním a hudebním vyjádřením po stránce estetické, ale hlavně svou morální hodnotou. A morální hodnotou v předškolním věku je tolik potřebná spravedlnost, spravedlivý svět.

Hudební pohádka je tím nejlepším prostředkem, jak dětem přiblížit hudbu. Je to hudební žánr, ve kterém má své místo i mluvené slovo a přímo vybízí a dává podnět k rozličným hudebním aktivitám. To jsem si také potvrdila i v mém projektu. Nebyl problém využít dalších možností, které se před námi otevíraly. Mám na mysli činnosti výtvarné, pohybové, dramatické. Pohádky jsou inspirací k hudebně pohybové hře.

Náš projekt je postaven na hudebním žánru - operce, kterou zpívají děti a „vyprávějí“ tak pohádku. Neodděluji tak striktně tyto pojmy, ale společně s dětmi jsme vymysleli název, který nám vyhovoval. Děti jej lépe chápaly. Naše operka je pohádka, která se zpívá. V této pohádce slova nesou melodii. **Dochází k syntéze hudby a slova.**

3. Děti a umění

Vše, co děti obklopuje, co na ně působí, má nějaké hodnoty. Záporné či pozitivní. Můžeme hovořit o umění ve světě dětí? A co je umění? Umělecká díla, umělecké hodnoty dané společnosti, různé aktivity, které se představují prostřednictvím mnoha vyjadřovacích prostředků. A jaký mají vztah předškolní děti k umění a jaké zkušenosti? Především na ně má vliv prostředí rodiny (činnosti, hodnoty a zájmy) a ve druhé řadě i prostředí samotné mateřské školy (vliv osobnosti pedagogů, jejich tvořivost, vedení, podněty, vkus). Ten prvotní vztah probíhá skrze získávání raných zkušeností. Díky těmto zkušenostem se rozvíjí zručnost, schopnosti dětí, a to zejména v bezprostřední, přirozené hře, při níž zkoumají vlastnosti různých předmětů, naslouchají zvukům a vydávají nové, tancují. Záleží na kvalitě a množství podnětů. To vše má vliv na rozvoj psychiky dítěte a na vnímání okolního světa.

Už Piaget se zmiňoval o tzv. *předoperačním stadiu myšlení*. V tomto věku jsou děti schopné reagovat a chápat názorné podněty, které se poté dostávají do jejich smyslů. A tady je základ celého vnímání umění. Je vůbec předškolní věk tou nejvhodnější dobou, kdy dětem máme nabízet co nejkvalitnější smyslové podněty, jejichž prostřednictvím je pak možné u dítěte vytvořit pozitivní vztah k umění a zájem o něj? Určitě ano. Svět fantazie, umění, svět představ jsou dětem velmi blízké. Jejich prostřednictvím je možné si vytvářet představu o světě, učit se rozumět svým emocím a myšlenkám, které umění vyvolává. Pomocí písni, obrázků, básní, pohádek dítě postupně vnímá myšlenky a představy. Podle Sundina (1985) *má estetický vztah ke světu existenční charakter, jelikož poznávání světa dítětem navazuje na estetický vztah ke světu. Hovoří dokonce o „estetické socializaci“*

Erich Mistrík se v knize *Předškolní a primární pedagogika* zmiňuje o třech důležitých funkcích umění pro předškolní věk. Je to *Umění jako hra, Umění jako prostředek poznání, umění jako prostředek komunikace*. Všechny tyto funkce jsem se snažila do svého projektu zahrnout.

3. 1 Využití umění jako hry

Hra - přirozená každodenní aktivita dětí, která jim nepřináší praktický užitek, je jejich svobodnou činností. Děti ji naplno prožívají, ale ona je jen jako. Je to nádherný dětský svět, ve kterém je možné všechno. Dítě se učí vzorce chování, rozvíjí své rozumové schopnosti i emoce. Umění velmi podporuje tuto aktivitu dětí. Děti vstupují do světa fantazie, představ a podněcují se tak jejich emoce. Hra naopak podporuje umělecký rozvoj dětí. Veškeré moje činnostní nabídky probíhaly formou hry. Aktivita, hra, potřeba se vyjádřit se prolínají. Mým úkolem bylo také nabídnout takové činnosti, při nichž by si děti neuvědomovaly, že vytvářejí něco, co bychom mohli nazvat počátkem umělecké tvorby.

3. 2 Využití umění jako prostředku poznání

Umění nám odráží obraz skutečnosti, vyvolává emoce, přístupnou formou nám umožňuje poznávat svět a hodnoty v něm. Smyslového vnímání je zde nezastupitelné. Čím více smyslů dítě zapojí, tím kvalitnější dostane představu o světě, tím více získá informací. Vzpomenu na prožitkové učení, které je v poslední době tak upřednostňováno. Veškeré zážitky, praktické zkušenosti je schopné dítě zpracovat rychleji než složité racionální vysvětlování. Na základě svých zkušeností jsem přesvědčena, že využití umění k poznání je tou nejlepší, nejméně náročnou a nejpřirozenější cestou k samotnému poznávání dětí. Poznání sebe sama, druhých, společnosti, světa.

3. 3 Využití umění jako prostředku komunikace

Proč komunikace. Abychom žili spokojený život, je nutné komunikovat s lidmi a vycházet s nimi. Mnohdy jsou vztahy k druhým lidem tím nejcennějším. Do komunikace patří také velké umění naslouchat.

Někdo dílo vytváří, předává své pocity, představy, přání. Někdo jej přijímá a určitým způsobem na něho působí. I to je možné nazvat komunikací, při které můžeme vyloučit verbální podobu řeči. Zážitky, emoce a představy, které umění, dílo vyvolává, nepotřebuje řeč.

Z knihy Předškolní a primární pedagogika (Kolláriková, Pupala, 2001, s. 429) jsem se dozvěděla zajímavou informaci. A to, že „*umění v předškolním i školním věku*

funguje jako prostředek komunikace dvěma směry. Tím prvním je směr od dítěte. Je to jeho nevědomé vyjadřování pocitů, představ pomocí umění, činností s uměleckým materiálem. Druhý směr je cesta k dítěti. Umění působí na dítě komunikativně v případě, kdy mu dává zprávy o vnitřním světě jiných lidí.“ Příkladem jsou pohádky a jejich morální ponaučení, rytmus, obsah i melodie písně, dramatizace, divadlo...Umění pomáhá dítě socializovat, rozšiřovat mu prostor vnímání světa od primární rodiny, přes vrstevníky, školu, společnost.

Mátejová hovoří o komunikaci takto: *„Komunikace prostřednictvím umění zvyšuje citlivost vnímání člověka a ten se stává lidštějším, více společenským a méně osamělým“* (in Šimanovský, 2001, s. 17). S tímto názorem se plně ztotožňuji.

Pohádka je také průpravou k řešení problémů, které v komunikaci s lidmi mohou nastat. Nastiňuje dítěti cestu, jak k problému přistupovat.

Výhodou mé bakalářské práce byl samotný **věk dětí**, se kterými jsem pracovala. Nacházejí se v období **velké aktivity**, zvědavosti a zájmu nejen o barvy, tvary, jazyk, pohyb, ale i hudbu a rytmus, dramatizaci, které byly tím nejzákladnějším kamenem celého projektu.

4. Hudba a dítě v mateřské škole

Zpívání, hudebně pohybové činnosti, obyčejné muzicírování v předškolním věku ovlivňují smyslové vnímání a navozují pozitivní emoce. Činnosti, které jsou spojeny s hudbou, pomáhají odbourat stres a navozují duševní rovnováhu. Hudba nemá jen za úkol uklidňovat, ale i vzrušovat a provokovat k aktivitě. Probouzí zájem o okolí, o přírodu. Je pomocníkem při učení i uchování informací. Dává nám řád a harmonii.

Za své pedagogické praxe jsem se setkala s učitelkami v MŠ, které nehrály na nijaký hudební nástroj, nezpívaly, a mně to bylo velmi líto, protože hudbu jako prostředek vzdělávání a rozvoje dítěte preferuji. Hudba je schopná koncentrovat myšlení, ovlivňuje komunikaci, paměť, logiku i tvořivost. Celkově kultivuje osobnost člověka, snižuje psychické napětí, má velký vliv na mnohé procesy v našem těle. Je mým pomocníkem v adaptaci dítěte na nové prostředí, k jeho uvolnění, zmírnění jeho negativních projevů. Hudba mi pomáhá ve třídě navodit příjemnou a přirozenou atmosféru a díky ní se děti cítí dobře (viz výše). Živá hudba nám přináší do třídy pohodu. Mnohokrát jsem se přesvědčila, že hudba, zpěv, tanec jsou cestou k uvolnění nepříjemných emocí. Hudba nám pomáhá zmírnit strachy. Má velký vliv na chování dětí. Moje zkušenosti z praxe vypovídají o pozitivním vlivu hudby na dětskou osobnost, o radostném přijímání hudby ze strany dětí. Zařazuji hudební činnosti (poslech, zpěv, pohyb, hra na hudební nástroj) denně. Tyto činnosti, zejména poslech písně a zpěv jsou velkým pomocníkem při předávání základních pravidel našeho jazyka.

Velký vliv má osobnost pedagoga, který nabízí dětem cestu k vnímání hudby, k jejímu provozování. Samotného by jej měla ale hudba těšit, stát se součástí jeho života. Být správným vzorem dětem, které vše rády napodobují. Pokud učitel správně pochopil smysl hudebních činností, pak svým vzorem i aktivitou podněcuje a rozvíjí tvořivé schopnosti dítěte, ovlivňuje komplexně celou jeho osobnost.

O předškolním období můžeme říci, že je to rozhodující věk pro samotný rozvoj hudebních dovedností dětí. Již z hlediska vývoje sluchového analyzátoru. Jeho schopnost diferencovat se zkvalitňuje. Vše má souvislost s funkcí motorického analyzátoru, který se více rozvíjí a s vývojem hlasového aparátu. Dále se mezi pátým a šestým rokem začíná vytvářet i tonální citění, rozvíjí se duševní funkce, hudební

představy a zvětšuje se hlasový rozsah. **Tyto poznatky byly pro mne rozhodující,** pokud jsem chtěla s dětmi hudební pohádku uskutečnit.

4. 1 Hudební činnosti v mateřské škole

Hudební výchova nevystupuje v mateřské škole samostatně. Vždy je propojena i s jinými oblastmi, které se podílejí na vývoji dítěte předškolního věku. Tyto činnosti se vzájemně propojují nejen s tanečními a pohybovými činnostmi, ale i s výtvarnými, dramatickými. Hudební činnosti lze velmi dobře využít jako součást integrovaného vzdělávání, k propojení hudebních aktivit s mimohudebními (viz projekt).

Hudba zkvalitňuje pohybové dovednosti dětí a rozvíjí nejen zdatnost, ale i rytmické cítění a vnímání, tempo i cit pro dynamiku, orientaci v prostoru, pohybovou paměť. Nejjednodušší je začít rytmizací říkadel, dětských písniček, hrou na tělo, rytmizovanou chůzí či během, rytmickými hrami („Na ozvěnu“). Velmi vhodný je živý doprovod učitelkou na hudební nástroje. Ve velké oblibě jsou dětské instrumentální doprovody nebo využívání nástrojů v pohybových hrách (viz projekt). V takových chvílích zaujmou zvuky obyčejných věcí, se kterými se děti běžně setkávají nebo si je snadno vyrobí (vařečky-klapka, papírová role s korálky, bubínek s krabičky od sýra, housle z krabice-viz projekt). Pěstujeme tak jemnou motoriku a koordinaci pohybů.

Hudebně pohybová výchova všestranně rozvíjí taneční i muzikální schopnosti dětí. Rozvíjí fantazii, tvořivost. Smysl pro rytmus a hudební formu nám pomáhají pěstovat klavírní doprovody, bicí i jiné instrumentální doprovody. Klavír tvoří oporu zpěvního hlasu (viz sóla v hudební pohádce) a určuje tempo písně. Nejdůležitější je ale samotný zpěv učitelky (nejvhodnější pro menší děti). Hudba a pohyb jsou propojené nádoby. Děti na hudbu bezprostředně reagují pohyby. Nemají žádné zábrany ani obavy. Z mé zkušenosti mohu potvrdit, že děti, které měly jakýkoliv problém, ať s adaptací, pozorností, se zapojením do kolektivu, s kázní, vždy na hudbu, zpěv či rytmické nástroje reagovaly velmi pozitivně a snáze se pak rozvíjela i komunikace s nimi. Hudba i pohyb je dokázaly uvolnit, naladit na stejnou vlnu s ostatními.

Využívat hudební činnosti denně je vynikající záležitostí. Časem se z těchto činností stávají rituály, které děti samy vyžadují. Zpěv jako pozdravení v komunitním kruhu, poslech písně jako doprovod ke cvičení nebo k výtvarnému či pohybovému ztvárnění, rytmizace a melodizace využívané v jazykové oblasti, hudební i poslechové

hádanky...Je dobré vybrat ten správný okamžik v průběhu dne, využít momentu překvapení (přechod do šaten, při oblékání, před spaním...). V neposlední řadě se na základě samotných obsahů písní děti seznamují se světem, obohacují si slovní zásobu, hudebně pohybovými činnostmi navazují kontakt s druhými. Již samotné rozdělení roku na roční období, která jsou charakteristická svými znaky, tradicemi, svátky nám napovídá, že s hudebními činnostmi lze prožít celý rok.

V předškolním věku mají děti s hudbou menší zkušenost, reagují bezděčně, ale je to doba, kdy jsou zpěv, poslech, hudebně pohybové činnosti a hra na dětské hudební nástroje velmi významné. Mají vliv na psychiku dítěte, estetické vnímání, rozvoj verbálních dovedností, vkus, motoriku, emoce...

Při hudebních činnostech se učí děti týmově pracovat, vzájemnému respektu a úctě vůči druhému. Utváří se sebedůvěra, každý má možnost vyniknout v činnosti, která je mu nejbližší. Hudební činnosti nám pomáhají řešit agresivní projevy chování, má relaxační a léčebné vlastnosti. Celkově má hudba vliv na psychický a fyzický vývoj dítěte. Jejím prostřednictvím se dítě učí, poznává a osvojuje si hodnoty dané společností a získává samostatnost. To se shoduje se třemi rámcovými cíli v Rámcovém vzdělávacím programu předškolního vzdělávání, s dílčími cíly v jednotlivých oblastech **(1. Dítě a jeho tělo, 2. Dítě a jeho psychika, 3. Dítě a ten druhý, 4. Dítě a společnost, 5. Dítě a svět).**

5. RVP PV jako východisko vzdělávacích záměrů projektu

Svoji bakalářskou práci jsem zpracovala jako projekt, kterému jsem dala název: „**Budulínek, aneb proč je dobré poslouchat**“. Na základě prostudované literatury a poznatků se snažím hudební pohádkou propojit všechny oblasti RVP PV a vést tak děti k cílovým kompetencím.

Vycházela jsem z obecných rámcových cílů:

- 1) rozvíjet dítě, jeho učení i poznání
- 2) pomoci dítěti osvojit si základy hodnot, na kterých je založena naše společnost
- 3) dát dítěti prostor k získání osobní samostatnosti

Vlastní záměry vycházejí z pěti základních vzdělávacích oblastí RVP PV:

Dítě a jeho tělo (DT)

Hudební i pohybové aktivity mají vliv na fyzickou stránku, rozvoj správného dýchání, relaxaci i aktivizaci, rozvíjí hrubou a jemnou motoriku, vnímání vlastního těla, koordinaci pohybů. Zvuk, hudba, pohyb může u dětí vyvolávat představy, které podporují improvizace.

Dítě a jeho psychika (DP)

Hudbou i dramatickou výchovou podporujeme psychickou stránku, fantazii, tvořivost, představivost, paměť, vnímavost, vůli a city, empatii při hře v roli, rozvíjíme řečové schopnosti a jazykové a komunikativní dovednosti (příprava k výuce čtení a psaní), sluchové vnímání, záměrné naslouchání i mluvení, napodobování různých hlasů v rolích, kooperaci s osobami v hudebně dramatickém představení.

Dítě a ten druhý (DD)

Hudba i divadlo mají sociální prostor - činnosti dávají příležitost ke spolupráci, k nácvičku sociálních rolí, k vytrvalosti, zodpovědnosti, k přijetí a dodržování pravidel, nabízejí možnost k obdarování druhých, k rozdávání radosti, získání ocenění. Jde o společné sdílení prožitků, hraní různého chování, rozvíjí se spolupráce při všech činnostech, kterými je zpěv, výtvarné činnosti, pohybové aktivity.

Dítě a společnost (DSp)

Osvojení si lidových písní, pohádek, seznamování se s uměleckými díly dává dítěti pocit bezpečí, jistoty a sounáležitosti ve společnosti. Hudba i divadlo nám přinášejí duchovní hodnoty, řád, pravidla, ale i možnost improvizace, napodobování osob, zvířat, věcí i druhů chování a činností.

Dítě a svět (DSv)

Prostřednictvím hudebních činností, uměleckých děl a tradice se dítě seznamuje s kulturou svého národa i s jinými kulturami, jazykem, hodnotami a tím je možné dítě vést k toleranci.

Naše hudební pohádka - operka v sobě zahrnuje obecně tyto záměry:

O.....otevřenost a objevování

P.....prosociálnost a přátelství

E.....emoce a empatie

R.....radost a respekt

K.....komunikace a kooperace

A.....aktivita a akce

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. Výzkumné šetření

Časový rozsah: 4 týdny, projekt započal 1. 3. 2010, skončil 16. 4. 2010. Přerušen byl dvakrát. Důvodem byl projekt „Putování za hvězdami“ (8. 3. – 13. 4. 2010), velikonoční prázdniny a projekt „Já jsem malý koledníček“ (29. 4. – 10. 4. 2010).

Projekt se uskutečnil v Týně nad Vltavou v mateřské škole v Dewetterově ulici.

Cíle:

- ověřit možnosti realizace hudební pohádky v mateřské škole
- vymežit její přínos z hlediska předškolního vzdělávání

6.1 Předpoklady

Z hlediska znalosti dětského kolektivu, se kterým projekt uskutečňuji, předpokládám, že:

- a) Se třídou MŠ lze při zachování vhodného způsobu předškolního vzdělávání připravit hudební pohádku k produkci na veřejnosti.
- b) Projekt bude pro děti přínosný ve všech pěti oblastech předškolního vzdělávání, bude přispívat k získávání klíčových kompetencí a naplňovat rámcové cíle RVP PV.
- c) Tento žánr bude pro děti zajímavý, zapojí se i děti, které zůstávají v ústraní, příliš si nevěří, jsou introvertní, uzavřenější, nemají odvahu se viditelně projevit, zapojovat, nehlásí se, potřebují více povzbuzovat (6 dětí).
- d) Děti budou v průběhu aktivní, nápadité, zapojí se do společenského a kulturního života ve městě.

6. 2 Charakteristika dětské skupiny:

-školní třída (25 dětí), ve věku 5-7 let, jde o skupinu věkově homogenní, která se vzájemně dobře zná

-třída je velmi zpěvná, muzikální, hudební činnosti patří k oblíbeným

-v kolektivu jsou dva chlapci-inteligentní, ale mají problémy se zpracováním svých emocí, s komunikací s ostatními lidmi a socializací ve skupině, s dodržováním pravidel, zjistila jsem, že hudba, poslech, samotný zpěv i hra na rytmické nástroje u nich probouzejí projevy radosti, uspokojení a těmito činnostmi se lépe zařazují do kolektivu dětí

-ve třídě je 6 dětí, které jsou introvertní, uzavřenější, příliš se nezapojují do společných činností

-tato skupina dětí má již předchozí poznatky, které se týkají znalosti a dramatizace klasických pohádek, osvojila si základy hry na nástroje z Orffova instrumentáře, má základní vědomosti o světě, přírodě a jejím řádu, seznámila se s obsahem slov ekologie, recyklace, péče o životní prostředí – projekt „Odpadky“ (projekt „Budulínek...“ těchto poznatků využívá a navazuje na ně)

-jedná se o třídu předškoláků, kteří mohou dosáhnout sedmi- až osmitónového hlasového rozsahu (Anička, David, Lucka)

6. 3 Metody výzkumného šetření:

Jako hlavní vyučovací metodu jsem zvolila hudbu.

Zjišťování přínosu projektu se uskutečňovalo za použití metod:

- a) zúčastněné pozorování
- b) rozhovory s dětmi i s rodiči (v MŠ)
- c) experiment (samotná realizace projektu)

Ad a) *Hlediska pozorování:*

- jakým způsobem projevují své emoce (radosti), jaký mají zájem o opakování činností, jak reagují, jak se líbí navozené aktivity
- jak bezprostředně a samostatně improvizují, dramatizují, zpívají, výtvarně i pohybově ztvárňují naše hry, písně
- jak se odráží řízené činnosti ve spontánních aktivitách dětí, v jejich rozhovorech
- jak projevují svou chuť, představivost, fantazii a tvořivost při výrobě masek a kulis
- jak se zdokonalují a rozvíjí ve zpěvu, v rytmu a řečových dovednostech
- jak prožitky, vědomosti a dovednosti, osvojené hodnoty přenášejí do praxe
- jak se mění jejich schopnost spolupracovat a komunikovat s okolím
- jak získávají samostatnost, aktivitu, odpovědnost, jak se staví k řešení problémů, k samotnému vystoupení před rodiči a kamarády z mateřské a základní školy
- jak se zdokonalují v držení štětce, tužky

Ad b) *Rozhovory s dětmi-otázky:*

- Co se vám líbilo?
- Co byste chtěly dělat ještě jednou?
- Co vám bylo příjemné?
- Čeho jste se bály?
- Co bychom mohly udělat, aby nám tu bylo všem dobře?
- Proč máme dodržovat pravidla? Jsou důležitá a musíme je mít?
- Co vymyslíme, abychom to tu měli hezké a rodičům se tu také líbilo?
- Jak uděláme druhým radost?

Rozhovory s rodiči:

- Líbí se Vám naše činnosti s dětmi?
- Zpívá si doma Vaše dítě?
- Vypráví Vám nějaké zážitky ze školky?
- Těší se Vaše dítě do školky na nové aktivity?
- Přijdete na vystoupení, které pro vás děti připravují?
- Chcete mít operku natočenou na DVD?

6. 4 Projekt „Budulínek, aneb proč je dobré poslouchat“

6. 4. 1. Charakteristika zvoleného tématu:

Zvolený námět jsem nevybrala náhodou. Klasická pohádka s reálnými postavami, obyčejným příběhem, který se děti tak dotýká a je jim velmi blízký, je záležitostí, která jim v jejich věkovém období může být velmi nápomocna v hledání sebe sama a v řešení svých problémů, životních konfliktů.

Tento projekt nepřináší dětem pouze pohádku ve slovesné podobě, ale i možnost si ji v roli herců, zpěváků a hudebníků zahrát, zazpívat a doprovodit se na jednoduché rytmické a hudební nástroje. Nabízí jim možnost vyzkoušet si, seznámit se a prožít si mnoho různých činností, naučit se nové říkanky, písně, tanečky, hry, osvojit si hodnoty v naší společnosti (spolehlivost, pravdomluvnost, touhu pomoci, řídit se řádem a dodržovat pravidla). V neposlední řadě i rozvinout své schopnosti, najít si své místo ve skupině, umět řešit problémy, naučit se samostatně rozhodovat, sdělit svůj názor, nápad. Podílet se na výsledném efektu projektu.

Organizace učebních činností:

Organizace učební činnosti: skupinová, frontální, individuální.

Organizace činností v prostoru: třída v MŠ, městské muzeum, městská knihovna, městská galerie, les Semenec, Bohunický les, park u řeky

Metody vzdělávání:

Jako hlavní vzdělávací prostředek jsem si zvolila hudbu.

Dále: metody slovní, metody názorné, metody praktické činnosti.

6. 4. 1. 1 Cíle projektu:

uvádím zde, i u výstupů zkratky pěti oblastí RVP PV (ze s. 27,28)

- seznámit děti s hudebním žánrem, kterým je opera (DP, DSv)
- pomocí pohádky O BUDULÍNKOVI seznamovat děti s okolním světem (DSv)
- umět prožívat vše, co nám hudba nabízí a radovat se z toho (DP, DD)
- vytvořit si pozitivní vztah k umění (DSp)
- probudit, rozvinout zájem o zpěv, hudební činnosti (DT, DP)
- naučit se pomocí hudby i umění relaxovat, pojmenovat své emoce (DT, DP)
- pohybovými hrami, artefietickou činností, výtvarnými podněty rozvíjet zvědavost, tvořivost, prosociální chování, vzájemné vztahy ve skupině (DT, DP, DD, DSp, DSv)
- pomocí hudby rozvíjet a zkvalitnit řečové dovednosti, komunikaci, slovní zásobu (DP)
- radovat se ze svých pokroků, úspěchů, překonat ostych a obavy z veřejného vystoupení získat sebevědomí, seberealizovat se, mít možnost se samostatně rozhodnout, řešit, projevit se (DP, DD, DSp)
- vést děti k vnímání krásna, k pozitivnímu přijímání životních hodnot, které nám společnost nabízí (DP, DSp, DSv)
- rozlišit dobro a zlo, uvědomit si nebezpečnou situaci (DP, DD, DSp)

Převládá vzdělávací oblast Dítě a jeho psychika (9x), nejméně je zastoupena vzdělávací oblast Dítě a jeho tělo (3x). Do této biologické oblasti ale zasahují i cíle z jiných oblastí, zejména je možné je naplňovat i pohybovými činnostmi.

6. 4. 2 „O tom, co Budulínek slíbil babičce a dědovi“ (1. 3. – 5. 3. 2010)

*„Sotva Budulínek vymotal se z plínek,
šel na vychování do chaloupky v stráni,
u lesa tmavého velmi hlubokého.*

*S babičkou a s dědou zdravý život vedou,
lesní plody jedí, večer spolu sedí
u stolu velkého z dřeva borového.*

*Babička zašla do spíže a najednou kouká:
prázdný je pytlík od rýže, taky došla mouka.*

Dědečku není vyhnutí, půjdem nakupovat.

Budulínku, teď řeknu ti, jak se musíš chovat.

Budeš tu celý den sám, na másle ti udělám

hrášek, hrášek, hrášek lahodný, slíbíš – li nám, že budeš hodný.

Budu-Budu-Budulínku, budeš hodný kluk?

Budu, budu, na mou duši, budu ani muk.

Na srdce ti klademe, až ve městě budeme,

Nesmíš, nesmíš dveře otvírat, mohly by se hrozné věci stát.

Starouškové zlatí, co slíbím, to platí,

nebojte se o mě, že budu sám v domě

u lesa tmavého, velmi hlubokého.

Přijďte třeba za tmy, vždyť jsem samostatný,

nikoho nepustím, do hrášku se pustím

u stolu velkého, z dřeva borového.

A tak šli po cestě, brzy byli ve městě. “

Pramen: Svěrák, Z., Uhlíř, J.. Mám v hlavě myš Lenku, s. 6-9

Záměry:

- seznámit děti s různými typy pohádek „O Budulínkovi“
- soustředěně poslouchat pohádky v prozaické, veršované i zpívané podobě
- vést děti k bezpečné orientaci v prostoru, správně reagovat na sluchový, zrakový signál
- uvědomit si vlastní tělo, vést ke správnému držení těla při zpěvu
- zjistit, jaké mají děti poznatky a zkušenosti o světě, nebezpečných situacích
- seznámit se s novými pohybovými hrami, písňemi
- umět řešit situaci při hrách a ostatních činnostech, komunikovat
- poznat Orffovy nástroje podle zvuku
- seznámit se s novým pojmem-operka
- podporovat u dětí vzájemný respekt, ocenění
- dát dětem svobodnou volbu při výběru role v hudební pohádce, role přidělit dle zájmu

Činnosti:

- komunitní kruh-předávání loutky Budulínka, lištičky, babičky, dědečka dle momentální situace a přání dětí (posílání pohlázení rukou, pohlázení čumáčkem lišky, obětí od babičky a dědy, lehké liščí škrábání po zádech)
- asociační kruh-„Co si představíš, když řeknu slovo pohádka?“
- hádanka „Liška“, která Budulínkovi nabízela svezení na ocásku („*Projížd'ku mu slibovala-v doupěti se mu pak smála*“-Fischer, Novohradská, Provazníková, Sýkora, 2002, s. 99)
- četba různých žánrů a typů pohádek „O BUDULÍNKOVI“ -*Soubor textů k literární výchově v mateřské škole*, veršovaná od Jaroslavy Horáčkové *Zahrajme si pohádky*, od Věry Provazníkové *Budulínek* (porovnávání dějů, obsahu, nacházení odlišností)

-poslech, zpěv a hra „Na ozvěnu“ - operka „Budulínek“ od Jaroslava Uhlíře a Zdeňka Svěráka

-vypravování děje a rozhovor nad obsahem pohádky, kde, proč a od koho nám hrozí nebezpečí, o porušení zákazu od babičky a dědy, jak se plní sliby, jak je důležité si navzájem pomáhat, o rodině

-vysvětlení nových neznámých slov nebo slovních spojení-operka, nora, vymotal se z plínek, zdravý život vedou, spíž

-vymýšlení slov podle daných počátečních písmen, rytmizace slov z děje, říkadla

-pohybové hry „ Na Budulínka v noře“ (3 velké kruhy na cvičení představují liščí nory, děti jsou Budulínci, jedno dítě představuje lišku-má masku a děti honí. Koho se dotkne, ten si sedne do nory, vymýšlíme záchranu dětí v noře-prosociální citění)

-„Na lišku šišku“ (rytmizace melodizovaného říkadla s Orffovými nástroji dle vlastního výběru Jedno dítě je liška a v kruhu s nástrojem vytukává rytmus říkadla, které děti společně zpívají. Říkadlo končí, dítě položí nástroj před dítětem, u kterého se zastaví a ten se stává liškou, která honí utíkajícího „Budulínka“. Ten musí rychle oběhnout kruh a sednout si na místo vybraného dítěte. Pokud jej ale „liška“ chytí, jde si sednout Budulínek do kruhu, který představuje noru a hra pokračuje opět vytukáváním „lišky“ na nástroj a zpěv – e, g, e, c. Hra končí, pokud je nora plná nebo chtějí samy děti.

-improvizace na Orffovy nástroje

-hudebně pohybová ztvárnění obsahu písní „Běží liška k Táboru“, „Sedí liška pod dubem“

-grafomotorická cvičení – „Domeček“, „Kaše“

-kolektivní výtvarné ztvárnění děje pohádky na balicí papír

-relaxační činnosti-„Hadrový panáček“ (viz *Relaxace v MŠ*)

-návštěva městské knihovny

-rituály (komunitní kruh s pozdravením, doteky, relaxační cvičení na závěr, poslech první části operky před spaním)

-pohádkové pexeso, domino (motivace-děti přikládají dle počtu teček a staví tak babičce a dědovi cestu k liščí noře)

Výstupy:

-dítě zná pohádku „O Budulínkovi“ ve veršované, prozaické i zpívané podobě (DP, DSv)

-je schopno ji souvisle vyprávět a dodržet postupnost děje (DP)

-naučilo se nové pohybové hry, dodržuje pravidla, bezpečně se orientuje v prostoru třídy (DT, DP, DD, DSp)

-je si vědomo, že nejen venku, ale i doma nemusí být bezpečno (DSp)

-dítě ví, že sliby se mají plnit (DD, DSp)

-komunikuje s ostatními, domlouvá se na rozdělení rolí, na výběru hry, nástroje (DD, DSp)

-správně reaguje na domluvený signál (zvuk bubínku, flétny, Orffových nástrojů), rozlišuje zvuky, které nám nabízejí rytmické a melodické nástroje (DT, DP)

-má radost z pohybu, umí sebe i druhé ocenit (potleskem, slovem), (DT, DP, DD, DSp)

-záměrně si zapamatovalo část pohádky a dramatizuje ji (DT, DP, DD)

-ví, že opera, operka je „zpívané divadlo“, pro nás hudební pohádka (DP, DSp, DSv)

6. 4. 2. 1 Průběh činností

První den projektu nás v komunitním kruhu přivítal malý Budulínek ze stejnojmenné pohádky. Posílali jsme si jej po kruhu, pozdravili jsme se s ním a každý z dětí mu mohl něco popřát. Většinou mu děti přály, aby se mu u nás líbilo, aby nezlobil babičku s dědou, aby měl kamarády, aby byl hodný kluk. Klučík Budulínek navrhl dětem novou hru „Na lišku šišku“ (viz činnosti). Zúčastnily se všechny. Na závěr si děti i vymyslely způsob záchrany těch, které byly v noře. Jaký? Jako babička s dědou. Zpěvem a předváděním hry na bubínek a housličky. Pak následoval asociační kruh. Budulínek se dětí ptal, co si představí, když řekneme slovo POHÁDKA? Reakce byla okamžitá. Většinou se dětem vybavily klasické pohádky. Nejen Budulínek, Červená

Karkulka, ale i Popelka, hloupý Honza, drak, princezna... Na závěr přečetl Budulínek o sobě pohádku a chtěl po dětech, aby mu ji převyprávěly a sdělily mu, co udělal dobře, co špatně. Děti pohádku o Budulínkovi v prozaické podobě znaly. Reagovaly správně. Moc dobře věděly, že Budulínek neměl otevírat. Vyprávěly své zkušenosti, kdy zůstaly doma na chvíli samy a neměly otevírat. O tom, kdy a jaké daly někomu sliby. („Abych byla hodná, ale nesplnila jsem to. Slíbila jsem, že něco udělám a nesplnila jsem to.“) Řízené činnosti jsme končili relaxačními cvičeními nebo písněmi a rytmizací na Orffovy nástroje (hádáním zvuku nástrojů za oponou).

Další dny pro děti bylo nové seznámení s pohádkou veršovanou a hlavně poslech pohádky hudební je velmi zaujal. S různými žánry pohádek se seznámily postupně v týdnu, vždy po komunitním kruhu a pohybovém motivačně orientovaném pohybovém vyžití. Ke známým písním si vymýšlely doprovodné pohyby i nástroje k rytmizaci. Bylo jen potřebné je vést k tiššímu projevu, abychom omezili hluk ve třídě. Stačila motivace, jak asi můžeme hrát na nástroje v lese, kde jsem jen návštěvě, protože tam bydlí zvířátka. Zahrajeme zvířátkům i sobě pro radost.

Rituály děti vyžadovaly. Pohlazení od lištičky čumáčkem se jim moc líbilo. Chovaly se citlivě a zapojovaly se všechny. Když jsme vymýšleli, co asi udělala babička, když Budulínek vylezl z nory, hned Zuzanku napadlo, že ho babička objala. To bylo signálem i k posílání našeho obětí, proti kterému nikdo neprotestoval.

V týdnu dostaly děti možnost si vybrat roli, která je jim nejbližší. Protože zájemců o jednu roli bylo více, zpívaly a dramatizovaly ji všechny najednou. Některé děti postavy hrát nechtěly. Ty jsme pak potřebovali do sboru nebo jako vypravěče, kteří jsou v pohádce také důležití. Nestalo se, že by někdo seděl a pozoroval. Všechny se aktivně zapojily. Stavbu domečku z molitanových kostek jsem nechala na nich. Domlouvaly se mezi sebou a vždy se jim zdařilo společně kulisy postavit.

Povedlo se nám i navštívit při vycházce městskou knihovnu. Paní knihovnice nás provedla po knihovně, vysvětlila způsob půjčování knih a pro děti připravila pohádkové dopoledne s hádáním postav z pohádek a jejich názvů dle četby krátkých úryvků.

Ve školce děti společně výtvarně ztvárnily pohádku „O Budulínkovi“ na jeden velký balicí papír. Záleželo jen na nich, jakou zvolí techniku (křídly, vodové barvy,

anilínové barvy, voskové pastely, pastelky). Dostaly jeden úkol. Měly se mezi sebou domluvit, kdo ztvární lišku, kdo babičku, kdo les. Myslím, že se jim dílo zdařilo, komunikace fungovala, vytvořilo se několik skupinek, ve kterých děti spolupracovaly. Dílko nám visí na stěně ve třídě.

6. 4. 2. 2 Shrnutí

Z mého pozorování a rozhovorů s dětmi jsem zjistila toto:

Děti činnosti zaujaly, účastnily se jich všechny a byly aktivní. Soustředěně naslouchaly literárním textům a snažily se souvisle vyprávět děj. Nové hry se jim líbily, dodržovaly jejich pravidla, komunikovaly, vymyslely si i způsob záchrany dětí při závěru hry „Na lišku, šišku“. Výběr her se zdařil. Měly jednoduchá pravidla, dostatek pohybu. Děti si je snadno osvojily. Při hudební pohádce i dramatizaci dokázaly být děti trpělivé při výběru rolí a byly schopné kompromisu (vyčkaly, až budou vybrány do role, kterou si přály). Domlouvaly se mezi sebou při stavbě domečku z kostek.

Znají klasické pohádky a dobře vědí, jak se mají chovat, pokud jsou někde samy. Velmi se jim líbila pantomima-předvádění postav z pohádek (dědeček s houslemi, liška, vlk, princ...) Samotný poslech operky je vyprovokoval až k rytmickým doprovodům a k tanečním kreacím (signál pro mne, že je bude pohádka bavit). V rozhovorech jsem se ujistila, že se jim hudební pohádka moc líbila.

Líbil se mi nápad Zuzanky, která navrhla, abychom se v komunitním kruhu poslali obětí babičky a Budulínka a také nám z domova přinesla CD Svěráka a Uhlíře, na kterém byla operka Budulínek. Překvapilo mne, že ji chtěly děti často poslouchat.

Z dalších pozorování jsem zjistila, jak děti uplatňují své zkušenosti, poznatky v praxi. Při ranních hrách si stavěly domečky pro Budulínka, noru pro lišky, prohlížely si pohádkové knihy, kreslily pohádkové postavy, dramatizovaly pro ostatní pohádky, a často si prozpěvovaly operku, jejíž tóny jim utkvěly v hlavě. Svými nápady obohacovaly náš projekt. Při hře „Na Budulínka“ si vymyslely záchranu Budulínka hrou na housličky,... Při volné hře ráno si stavěly domeček a použily k tomu starou krabici. Davídek zvolal: „Paní učitelko, můžem bydlet u lesa hlubokýho!“

Při skupinovém výtvarném zpracování se samy dohodly a vytvořily dvě skupinky. Jedna využila malbu anilínovými barvami a druhá pastely. Hovořily mezi

sebou o svých výtvorech, domlouvaly se na tom, kdo co nakreslí („Markétko, nakresli stromy.“, „Já kreslím lišku.“) Výtvarné ztvárnění se odehrávalo na zemi. Tato organizace byla dětem pohodlná a budu z ní vycházet i příště.

Pojem opera neznaly. Překvapila jediná Anička, která jej znala a dětem vysvětlila, že je to „...pohádka, která se zpívá.“ Vysvětlení se nám zamlouvalo, začali jsme ho používat.

Na otázku: „Co je to slib“ reagovala většina dětí odpovědí: „Když se něco řekne, tak se to musí dodržet.“ S tímto pojmem mají svou zkušenost. Nejen když slíbí něco ony, ale že sliby nedodrží i rodiče.

Jeden chlapec nám na začátku projektu sdělil, že nemá rád pohádky, nechtěl přijmout roli, ale jinak se do her a jiných činností zapojoval.

6. 4. 3 „Jak liška přelstila Budulínka“ (15. 3. – 19. 3. 2010)

*„Tady je třeba povědět, že babičku s dědou
živila hudba spoustu let a leccos svedou.
Babička hraje na bicí, děd na housle umí,
před sebou mají krabici na pětikoruny.
Přispějte prosím na rýži a na mouku hladkou,
dřív než se večer přiblíží, musíme domů zkratkou.
Lidí je plné náměstí, každý něco hodí.
Doma však číhá neštěstí, kolem domku chodí.
Obchází tam a sem liška s dlouhým ocasem,
na dveře ťuky, ťuk, strachuje se malý kluk,
na stole kašičku, v těle malou dušičku.
Budulínku, dej mi hrášku, povozím tě na ocásku,
povozím tě po bytě, otevři mi, prosím tě.*

Ani nápad, ani nápad, já to musím všechno spapat,

dveře nechám zamčené, nepustím tě, ne, ne, ne.

Slituj se trošičku roztomilý hošíčku

kdybys měl hlad jako my, nebyl bys tak lakomý.

Úlisná liška dotírá, láká Budulínka,

chlapeček dveře otvírá a je tu skulinka.

U, u, u... Už ho veze po kuchyni, už jsou v síni, už jsou v síni.

U, u, u... Už se drží za chlupy, už jsou venku z chalupy.

Kam to letíš, liško zrádná, vždyť tu není cesta žádná.

Neptej se a drž se mě, zalezeme do země. “

Pramen: Svěrák, Z., Uhlíř, J.: Mám v hlavě myš Lenku, s. 10 – 15

Záměry:

-umět ovládat svůj hlas, správně se slovně vyjadřovat

-procvičovat paměť, rozvíjet tvořivost, fantazii

-seznámit s obsahem slov – lakomý, úlisná, dotírá, skulinka, zrádná

-zopakovat taneční kroky ve tříčtvrt'ovém taktu, seznámit děti s novým tancem, hrou, procvičit motoriku („Přispějte prosím na rýži a na mouku hladkou. Dřív než se večer přiblíží, musíme domů zkratkou“)

-umět rozlišit dynamiku -slabě x silně, charakter (náladu) části skladby-smutně x vesele, umět se ztišit a zklidnit, prožít náladu melodie

-navštívit s dětmi městské muzeum-expozici loutek

-vyprovokovat děti k pohybu, k tvořivé činnosti, k tvorbě nápadů, myšlenek, představ

-vést ke správnému dýchání při zpěvu, přednesu i vyprávění

-zapojit se do vymýšlení textu k článku o naší návštěvě muzea, seznámit se s psanou podobou písma

Činnosti:

-komunitní kruh (viz předešlé činnosti), hra „Na operku“ (v komunitním kruhu svá sdělení zpíváme)

-pohybová hra „Na Budulínky a lišky“ (Obdoba hry „Červení a černí“. Máme 2 skupiny dětí, které sedí (leží, klečí) zády k sobě na lepenkou označeném pruhu v prostředku třídy. Na smluvený signál, kterým je zvuk bubínku-představuje lišky, zvuk altové flétny-představuje Budulínka nebo slova Budulínkové, lištičky, se snaží děti dostat do vyznačeného domečku. Koho zahrajeme, vyvoláme, ten chytá. Protihráč se snaží dostat co nejdříve do vyznačeného domečku).

-pohybové ztvárnění liščí projížďky na základě pokynů učitelky, při kterém se děti orientují v prostoru (pod židli, na židli, okolo, u židle, vpravo, vlevo, ...)

-vysvětlení dalších nových slov nebo slovních spojení jako je úlisná, síň, lakomost, zrádná liška, popelí, málo mazané, tiskař, loutkář, muzeum, hřbitov

-rozhovor o strachu, rozehrání modelové situace-jak odolat různým lákadlům

-návštěva expozice loutek v městském muzeu-kresba loutky a dramatizace pohádky na místě, seznámení s loutkářem Matějem Kopeckým a návštěva jeho hrobu na městském hřbitově

-taneček „Liščí mazurka“(text Oldřich Sirovátka, viz odkaz ve zdrojích), mazurka („...Přispějte prosím na rýži“, „Lidí je plné náměstí...“-viz text hudební pohádky), opakování mazurkového kroku

-hra „Na role“- Rozdělení rolí na diváky a herce. Několik dětí si vybere jednu postavu z pohádky. Bude tedy několik lišek, Budulínků, dědečků, babiček. Připomeneme si příběh a děti se vzájemně poradí a snaží se napodobit postavy. Učitelka nebo vybrané dítě vypráví pohádku, ostatní hrají podle děje pohádky. Po hře následuje rozbor, rozhovor, komentář.

-grafomotorické cvičení – uvolnění ruky-dítě kreslí cestu lišky s Budulínkem na ocase („U U U U, už ho veze...“) dle své představivosti a fantazie, „Hrášek“ (Koulím, koulím kuličky, koulím, koulím hrášky)

-relaxační cvičení „Budulínek“ (viz. *Cvičíme s pohádkou*, s. 37)

-vytrhávání zelených proužků papíru, mačkání do kuliček – hrášky a foukání „hrášků“ k vyznačené metě, cvičení s „hrášky“

-malba novou technikou – tisk škrobem rozpustným za studena (viz *Hravé tvoření pro malá stvoření*, s. 25), modelování postaviček z pohádky

-společné psaní o prožitku mezi loutkami, zanesení článku do tiskárny

-pexeso lesních zvířátek

Výstupy:

-pamatuje si text, děj pohádky, správně vyslovuje, dýchá (DT, DP)

-umí vymyslet nová pravidla při hrách, projevuje bez zábran svůj názor, má nápady (DP, DD, DSp)

-má radost z pokroků svých i druhých dětí, spolupracuje (DP, DD, DSp)

-ovládá taneční krok ve tříčtvrt'ovém taktu, naučilo se nový tanec (DT, DP)

-prožívá píseň a pozná její náladu, dovede zpívat slabě, silně, je schopno zeslabit i zesílit svůj hlasový projev (DT, DP)

-improvizuje s loutkami, rádo dramatizuje, vymýšlí si dialogy, je aktivní (DT, DP, DD, DSp)

-prožilo si v muzeu setkání s loutkami a s radostí si tam nejoblíbenější loutku nakreslilo

-ví, kdo byl Matěj Kopecký, kde má hrob (DP, DSp, DSv)

-zná obsah slov „loutkář“, tiskárna, tiskař, muzeum, úlisná...(viz záměry), (DP, DSp)

-dítě je aktivní při psaní článku do městského měsíčníku, seznámilo se se psanou podobou písma a uvědomilo si rozdíl mezi psanou a tištěnou podobou článku, ví, kde je tiskárna ve městě, kam jsme článek odnesli k vytištění (DP, DD, DSp, DSv)

6. 4. 3. 1 Průběh činností

Začátkem týdne nás Budulínek pozval do muzea. Tam jsme navštívili stálou výstavu loutek a seznámili se se jménem českého loutkáře Matěje Kopeckého, který je pochován na našem hřbitově. Děti si loutky nejen prohlédly, ale i nakreslily přímo v muzeu ty, které je nejvíce zaujaly. S chutí si s loutkami na malém jevišti zahrály i divadélko. Po návratu z muzea jsme s dětmi vymýšleli článek do našeho městského měsíčníku.

Další dny jsme navštívili hřbitov s pomníkem M. Kopeckého (některé děti mají zkušenost s úmrtím v rodině, samy nám vyprávěly) a odnesli jsme článek do tiskárny Vltavín.

„Jak to asi vypadá, když nás osloví nějaký pán, kterého neznáme?“ Navodila jsem modelovou situaci, kdy 2 děti si jako hrají venku a cizí pán (dítě v klobouku) je osloví a láká je na sladkosti. První dvojice dětí odmítla s ním jít, ale druhá dvojice se nechala zlákat a sladkosti chtěla. To byl pro nás ostatní motiv k debatě, co bylo správné, co ne a proč. „Jak by to mělo vypadat správně?“ Pět'a s Aničkou dětem ukázali, že je třeba říci „NE, JÁ VÁS NEZNÁM, NIKAM NEPŮJDU!“.

Při nácviu jsem neoddělovala zpěv od dramatizace. Vše jsme prováděli najednou. Zjistila jsem, že děti zpočátku při zpěvu a dramatizaci operky měly tendenci spíše pozorovat děj, který se kolem nich odehrával. Tak se nám zpočátku stalo, že sbor nebo vypravěči zapomněli zpívat, jelikož byli zabrání do děje. Není divu, byla to pro ně nová situace a celkem složitá. Kolem nich probíhala pohádka, které i ony byly účastny, měly reagovat na moment, kdy doprovázely zpěvem děj a to vše svým hudebním projevem. Doprovázela jsem je na elektrické varhany, děti v roli babičky hrály na bubínek, děti v roli dědečka na ozvučná dřívka, na které napodobovaly hru na housle. Kdo hrál babičku a dědu si sám na nástroje zvolil svůj rytmus. Protože již mají s rytmičací zkušenosti, nebyl to problém (rytmizace slabik).

Při samotné dramatizaci jsme přemýšleli a napodobovali, jak asi liška chodila kolem chalupy, když číhala na Budulínka, jak se asi Budulínek cítil, když se doma bál. Podařilo se nám zapojit sbor do děje tak, že jako lidé na náměstí dávali penízky babičce a dědovi do krabice a vypravěči si zase zatančili mazurku na zpěv babičky („Přispějte prosím na rýži...“). Lištičky, které čekaly v noře, nás doprovázely na ozvučná dřívka při útěku lišky s Budulínkem a při zpěvu babičky ve městě.

Dramatizovali a zpívali jsme vždy tu část operky, kterou jsme měli v plánu (viz výše). V závěru týdne, nebo pokud děti chtěly, navazovali jsme na část předchozí, kterou děti již ovládaly. Samotný nácvik a dramatizace probíhaly nenásilnou formou. Děti si operku přály samy.

Některými činnostmi (modelování, vytrhávání proužků, pexeso, grafomotorická cvičení) se zabývaly dle chuti při ranních hrách či odpoledních činnostech.

6. 4. 3. 2 Shrnutí

Děti se seznámily s hodnotami kulturního dědictví v muzeu, chovaly se opatrně a slušně. Projevily tam velkou aktivitu při improvizaci s loutkami. Muzeum bylo podnětem k uskutečnění rodinné návštěvy - nápad dětí. Zapojily se s chutí do vymýšlení článku o návštěvě loutek. V tiskárně byly poprvé a zjistily, že se tímto způsobem i jako malé mohou zapojit do společenského života ve městě.

Tisk kaší ze škrobu se nezdařil (je potřeba hustější), ale technika děti bavila. Poučíme se a zopakujeme jindy.

Děti většinou teoreticky věděly, že se s cizími lidmi nemají bavit ani nikam chodit, a vlastně se touto pohádkou setkaly s další záležitostí. A to, že nebezpečný může být i jejich domov, pokud do něj pustí někoho cizího. To některé děti překvapilo. I domov je třeba chránit. A mně překvapila reakce jedné z dvojic, která by s „pánem“ šla na sladkosti. Ujistila jsem se, že toto téma je pro děti v tomto věku opravdu aktuální.

Myslím, že děti pohádkou žily. Při ranních hrách si hrály divadlo s loutkami, modelovaly si postavičky z pohádek, kreslily je, zaujala je nová výtvarná škrobová technika, kdy nakreslenou postavu na folii tiskly na čtvrtku. Velmi se jim zamlouvala

hra „Na Budulínky a lišky“, kterou chtěly hrát i venku. Podařilo se nám navodit přátelskou atmosféru ve třídě.

Přísunný krok v mazurce nebyl problém. Jen jsme se museli více zaměřit na správnou reakci dětí, kdy měly začít tančit na sólo babičky. Velmi dobře děti vedla jinak tichá Markétka (našla svoje místo).

Nabídkou činností, opakováním her, rituálů, relaxačním cvičením a svobodnou volbou se zapojit, možností vyjádřit svůj názor, byly děti nadšené, získávaly sebedůvěru a podařilo se nám do činností a dramatizace zapojit i děti, které by jindy byly v ústraní. Bylo zřejmé, že je jim ve skupině dobře. Motivoval nás náš vlastní potlesk a ocenění.

Marcelka si přinesla z domova vlastnoručně vyrobený rytmický nástroj-ruličku z tvrdého papíru naplněnou rýží a Vojtíka napadlo naplnit dutou roli od plakátu korálky a doprovázet tak útěk lišky s Budulínkem. Dalším obohacením byl nápad Markétky, že by se děti mohly obléknout do pohádkových převleků, které dostaly ve školce k Vánocům. Anička, která hrála babičku, si donesla i šaty a Michalka rolničky s postavičkou kašpárka.

Při společném zpěvu a dramatizaci bylo nutné několikrát úsek opakovat, děti sledovaly děj a nezpívaly. Teprve když si děj zažily, doprovázely jej zpěvem. Často nám ve třídě vznikaly i úsměvné situace (jízda na traktoru, spadlý strom, zapomenutý ocas lišky, různé doprovodné pohyby při zpěvu...).

U chlapce, který odmítal pohádky (viz výše) došlo ke změně. Začal se o role zajímat, zapamatoval si text, chtěl hrát i zpívat. U hudebně pohybových činností se uvolnil, projevoval radost.

6. 4. 4 „Cesta za liškou, aneb jaké to je v lese“ (22. 3. – 26. 3. 2010)

„Dědeček s babičkou hledaj vnoučka se svíčkou,

našli jen, našli jen, liščí chlupy u kamen,

jdou a jdou doubravou housle s bicí soupravou,

jdou a jdou až k noře zahrátí té potvoře.

Vylezte, lištičky ven hrajeme vám na buben,

Hrajeme vám také na skřípky, že se tu popelí dvě slípky.

Prej jsou tady slepice, ty mám ráda nejvíce,

honem, děti, honem ven z nory, udělám vám k tomu brambory.

Už jsme je odchytili, jsou v pytli, jsou v pytli.

Už jsou tam svázané, byly málo mazané.“

Pramen: Svěrák, Z., Uhlíř, J.: Mám v hlavě myš Lenku, s. 15 – 16

Záměry:

- zrychlovat a zpomalovat tempo
- navštívit městskou galerii U Zlatého slunce
- porozumět slovům – doubrava (les), skřípky, popelí, mazané, galerie (místo, kde se vystavují výtvarná díla), skulptura (vyřezaná socha)
- umět přijmout roli, záměrně si zapamatovat
- vést k překonání strachu ze tmy, ze stísněného prostředí (strachový pytel)-nabídnout možnost prožít si pocity, které měl Budulínek v noře, umět pojmenovat své emoce
- učit děti naslouchat druhým, podřídít se, soustředit se
- na základě prožitků posilovat citové vztahy mezi dětmi
- upevnit si poznatky o přírodě (druhy listnatých a jehličnatých stromů, lesní zvířátka, lesní plody)
- vlastními silami se podílet na zlepšení životního prostředí, vést děti ke správnému chování v přírodě, k pozitivnímu přístupu k živé a neživé přírodě
- zapamatovat si zadaný úkol (přinést krabičky, kelímky, odpadky z domova)
- vést k pohybové i melodické improvizaci

Činnosti:

-hádanka „Buben“ („*Když do něj hráč bije, tluče, jako bednář na obruče-tak ranami do kůže rytmus držet pomůže*“ -*Špalíček hádanek*, s. 94)

-výroba bubínku z kulatých krabiček od sýra (Doňarová, 2007), výroba houslí z lepenky

-hra na valchu, na drhlo-rytmizace a zpěv části operky „Obchází tam a sem, liška s dlouhým ocasem. Na dveře ...“

-kresba obrazů a plastik prstovými barvami a pastely v městské galerii U slunce, společná prohlídka obrazů a plastik, rozhovory o výtvarných dílech, které se dětem líbí a o díle, které si dítě vybralo jako předlohu, kterou bude ztvárňovat (motivace Hrajeme si na malíře)

-výstava kopií obrazů z galerie na stěnách chodby MŠ

-vycházky do lesa a parku, sběr šišek, hod do vyznačeného kruhu, stavění nory pro lišku, odnést zvířátkům do krmelce kaštiny

-poslech příběhu „Jak si liška hledala něco k snědku.“(*Příběhy lesních zvířátek*, s. 12, 13)

-prohlížení knih o přírodě, o lese (encyklopedie, obrázkové knihy)

-výroba kulis stromů (malba a tisk temperovými barvami na stromy z lepenky, odlišení listnatých a jehličnatých stromů nalepováním šišek borovice, smrku, modřínu, žaludů, kaštanů)

-zpěv známých písní-„Hajný je lesa pán“, „Já do lesa nepojedu“, „Na tý louce zelený“

-sběr odpadků v parku u školky (péče o přírodu), zajistit bezpečnost (učitelka)

-překážková dráha-cesta lesem a zdolávání překážek dle vlastní představy dětí

-hudebně pohybové ztvárnění písně „Lištičky“ (*Taneční hry s písničkami*, s. 50), melodizace a pohybové vyjádření dětí na říkanku „Šiška“ od Jindřicha Balíka – „*Na šišku si vítr cinká, zvoní lesem vesele. A v té šišce brouček spinká. Má ji místo postele*“, relaxace

-pohybová hra „Na Budulínka“ - děti stojí v kruhu, uprostřed sedí Budulínek, vně kruhu stojí liška. Liška: „Budulínku, Budulínku, vidím tě. Neutečeš, chytím tě. Budulínek: „Liško, liško, ty jsi chytrá. Přijď si pro mne třeba zítra.“ Budulínek vyběhne z kruhu a liška ho honí. Zachrání se opět vběhnutím do kruhu. Role Budulínka a lišky se střídá. (viz. *Hrajeme si: Barevné kamínky, Jak se rodí jaro*, s. 12).

-grafomotorické cvičení „Miska pod hrášek“, „Bubínek“

-vypravování pohádek před spaním-děti dětem

-výroba velkého listu z lepenky a donesených vymytých odpadků z domova

Výstupy:

-dítě vyjádřilo momentální prožitek mezi obrazy vlastním výtvarným ztvárněním (DT, DP, DSv)

-seznámilo se s uměleckými díly jako je obraz a dřevěná socha (DP, DSp, DSv)

-ví, jak se má chovat a pohybovat v galerii, zapojilo se do kulturního a společenského života ve městě (DT, DP, DSp, DSv)

-reaguje na signál, je pohotové, na znamení zrychlí nebo zpomalí tempo (DT, DP)

-váží si práce své i druhých, je ochotné druhým pomoci (DD, DSp)

-chová se citlivě k přírodě, zapojilo se do péče o přírodu úklidem parku, tříděním odpadu (DP, DD, DSp, DSv)

-je aktivní a nápaditý při výrobě kulis k pohádce, při výrobě bubínku i housliček (DT, DP)

-záměrně si zapamatovalo úkol, kdy doneslo do školky krabičky od sýrů, kelímky od jogurtů (DP)

-má správný úchop tužky, správně manipuluje s nůžkami (DT)

6. 4. 4. 1 Průběh činností

Zakoupili jsme si městské noviny „Vltavín“, kde jsme si přečetli náš článek o návštěvě muzea. Děti se těšily na fotografii z muzea, ale ta se do výtisku nedostala.

Byli jsme proto trochu zklamaní. V každém případě si děti připadaly velmi důležité, že se o nich píše a že si samy článek donesly k vytisknutí do tiskárny.

V galerii byly všechny děti poprvé. Setkali jsme se tam s dětmi s první třídy ZŠ a společně si prohlédli díla umělců. Děti se přezuly do bačkorek, sundaly si vrchní oblečení a na svých pěnových podložkách měly možnost si najít prostor pro sebe. Atmosféru nám podmalovávala relaxační hudba. Děti si vybraly dílo, které se jim líbilo, a měly možnost si zvolit formát papíru, na který budou kreslit (A4, A3). Jeden chlapec navštěvoval grafomotorický kurz, nemohl používat tužku ani štětec, a tak kreslil prstovými barvami. Každé dítě si našlo svůj obraz, dokonce 2 chlapci se domluvili, že budou pracovat společně na jednu čtvrtku. Dětem se ani z galerie nechtělo, všechna dílka jsme si vyfotili před jejich originály a opravdu se dětem dařilo. Výtvarná dílka dětí nás těší na chodbách MŠ, kde si je mohou rodiče i ostatní prohlédnout. O naší návštěvě v galerii jsme napsali opět článek do Vltavínu a fotografie jsme poslali do Infocentra. Rodiče i veřejnost si je tak budou moci prohlédnout na internetových stránkách města.

Překážkovou dráhu „jako v lese“ si děti naplánovaly úplně samy a na její zdolávání se oblékly do pohádkových kostýmů. Vybraly si lano na chození po provaze, podlézaly židli jako liška, stavěly jednou rukou ve skupinkách věž z dřevěných kostek dle zadaných pokynů a mezi sebou se domlouvaly, strachovým pytle s chutí prolézaly, tunelem se plížily, chodily za sebou po molitanových stopách, přeskakovaly obruče jako studánky, skákaly po kulatých podložkách jako po kamenech v potoce, vylezly na žebřiny jako na strom. Dráhu jsme několikrát opakovali, protože z ní děti měly velkou radost. Mnohé z nich si poprvé dokázaly, že cestu strachovým pytle v pohodě zvládnou. Z počátku potřebovaly vnímat světýlko na jeho konci, ale postupně mne překvapilo, že se odhodlaly jej zdolat i úplně potmě. Představovaly si při tom, jaká byla asi tma v noře, jak to neměl Budulínek jednoduché. Zkusili jsme i také kratší pobyt ve strachovém pytli pro ty, které měly zájem. Se zavázanýma očima vlezly do pytle a ostatní venku na ně vrčely a vydávaly různé hrozivé zvuky. Potom jsme si o jejich pocitech povídali. Zvuky, které jsme my ostatní vydávali, nebyly vůbec příjemné, někdo se opravdu začal bát a vylezl, že už to nechce snášet, i když věděl, že je ve školce. Snažila jsem se tak navodit situaci Budulínka, který zůstal v tmavé noře sám s liškami. Tma, hlad, nepříjemné zvuky a daleko všichni, co máme rádi. Poté jsme na uvolnění

zvolili zpěv a rytmizaci na Orffovy nástroje, valchu, drhlo... a zazpívali jsme si známé dětské písně, které se vztahují k lesu (viz činnosti).

Děti již souvisle vypravují o přírodě, jak se v ní máme správně chovat, jaká zvířátka žijí u nás v lese. Při ranních hrách, odpoledních činnostech si prohlížely knihy o přírodě, kreslily dle fotografií.

Při jedné vycházce do parku pod školou děti zaznamenaly veliký nepořádek. Jejich reakce a komentáře byly nazlobené. Na otázku, co s tím můžeme udělat, odpověděly, že to uklidíme. Tak se i stalo. Parčík jsme uklidili, děti mu začaly říkat „náš park“ a Pétu při úklidu napadlo, že napíšeme lidem ve městě zase článek, jak se zlobíme, že po sobě neuklízejí. Po našich „zkušenostech“ s psaním, nebyl ani toto problém, a tak jsme si odpoledne sedli a vymýšleli, co napsat. Přidali jsme ještě jednu písničku, kterou jsme se také učili. Děti byly nadšené.

Výroba bubínku je zaujala (využívaly ho k rytmizaci). Pomáhaly si při výrobě, radily se.

Každý den před odpočinkem si děti vyprávěly pohádky. Druhé naslouchaly. Slyšeli jsme O Červené Karkulce, O pěti kůzlátkách, O kohoutkovi a slepičce, O Popelce, O Budulínkovi. Měly o vypravování velký zájem.

Během tohoto týdne nás navštívily děti ze třetí třídy základní školy a zahrály nám pohádku O budce, kterou jsme neznali. „Jak jim to, děti oplatíme?“ „Pozveme je na Budulínka“! Zněla odpověď dětí. A to byla pro nás motivace veliká!

6. 4. 4. 2 Shrnutí

Návštěva galerie a působení výtvarných děl vedlo k silným zážitkům dětí. Objevily další hodnoty, setkaly se s uměleckými díly-obraz, skulptura, modely z papíru. Následně byly pyšné na své výtvary i fotografie, které se objevily na webových stránkách města. Samy pak stály o to, abychom napsaly další článek.

Oceňovala jsem velkou aktivitu při vymýšlení překážkové dráhy ve třídě a spolupráci dětí. Činnost byla tak zajímavá, že děti, které mají obavy ze strachového pytle, svůj strach překonaly. Pocity některých dětí ve strachovém pytli nebyly příjemné. Hovořily o tom, že když neviděly konec, cítily se „hrozně“. Strach ale překonaly a cestu

zvládly, i když se bály. Potřebovaly vidět světýlko na konci, ale to Budulínek neměl a ani nevěděl, jestli jej vůbec někdo vysvobodí. Ten pocit si asi děti představit nedovedou. Podobnou situaci nejistoty a velkého osamocení zatím nikdo z nich nezažil.

Z pozorování dětí při různých činnostech a z rozhovorů s nimi, usuzují, že jsou to i jejich myšlenky, jejich problémy, kdy nedostatečně odhadnou situaci, neuposlechnou a poruší pravidla. Samy si i vzpomněly, kdy neposlechny a případně se pak něco přihodilo. Velmi silné jsou pocity odloučení, zvládání emocí v předškolním věku. Je to doba prvního odtržení od primární rodiny, od matky, od nejbližších, první vstup do života bez nich, přizpůsobení se novému prostředí MŠ, kamarádům, učitelkám. Je to doba čekání na maminku, doba první samostatnosti. Na základě prostředí, ve kterém dítě žije, lidí, kteří jej obklopují a jaký obraz mu nastavují, si vytváří o své osobě první představy tzv. sebepojetí.

Ještě ne všechny děti si záměrně pamatují úkol, který dostaly (přinést z domova krabičky...).

Do diskuze o příběhu „Když jsi sám doma“ se zapojily všechny děti. Uvědomovaly si nebezpečnou situaci, ve které by se mohly ocitnout, navrhovaly řešení.

Všímají si svého okolí a reagují na věci, které do přírody nepatří a nelíbí se jim. Samy projevují aktivitu, jak tuto situaci změnit (úklid parku, napsání článku). Pomáhají si navzájem.

Zpěv, rytmizaci, pohyb vyhledávají. Jsou uvolněné, radostné. Samy si vypravují pohádky před spaním. Dělalí si radost. Učí se naslouchat kamarádům.

Radují se ze svých i společných pokroků. Dodržují pravidla a ve třídě panuje příjemná přátelská atmosféra. Mají plno společných zážitků, které je spojují.

Obecně z mého pozorování mohu shrnout, že děti spolu hrají, komunikují, vymýšlejí divadlo, kostýmy, kulisy, scénu, režirují, rozdělují si role. Těší se na vystoupení pro děti ze základní školy a pro rodiče.

Potěšil mne také nápad Michalky. „Paní učitelko, až pojedeme vláčkem s bubínkem, pojedete s námi i paní učitelka Věra? Mohla by vzít housličky jako dědeček.“

6. 4. 5. „Sliby se mají plnit a poslouchat se vyplatí“ (12. 4. – 16. 4. 2010)

„A tak Budulínek doma u kamínek

Vesele se hřeje, je rád, že je, kde je,

u lesa tmavého, velmi hlubokého.

S babičkou a s dědou zdravý život vedou,

lesní plody jedí, večer spolu sedí

u stolu velkého z dřeva borového.“

Pramen: Svěrák, Z., Uhlíř, J.: Mám v hlavě myš Lenku, s. 16 – 17

Záměry:

- zbavit děti ostychu a obav z veřejného vystoupení
- podporovat aktivitu a tvořivost
- rozlišení melodie stoupající a klesající (dialog Budulínka a lišky)
- vyrobit si pozvánky na veřejné vystoupení, programů pro publikum (uvedení jednotlivých rolí, jména jednotlivých účinkujících), kulisy, loutky
- vymyslet jiný konec pohádky (jeho dramatizace)
- snažit se pomocí dramatizace, operky vytvořit pozitivní a přátelské prostředí
- vést děti k tomu, že jedině jako skupina, která má společný cíl, společný zájem (operka), dokážeme udělat radost sobě i druhým a že každý je v pohádce důležitý, má svoje místo
- orientovat se v tělovém schématu
- upevnit správné držení nůžek, správně pracovat s nůžkami - jemná motorika, rozvíjet tvořivost a fantazii (seznámit se s prací krejčích, švadlen)
- přesné skládání papíru dle instrukcí (hlava lišky)
- uvědomit si, že co slíbíme, musíme dodržet

Činnosti:

- výroba pozvánek na vystoupení, výroba kulis (okno, domeček, masky lišek)
- společné vymýšlení jiného konce pohádky (zapisuje učitelka) „Na spisovatele“
- dramatizace pohádky s jiným koncem
- rozhovory s dětmi, kdo bude vystupovat v hlavních rolích
- vystoupení pro MŠ, pro ZŠ, pro rodiče
- pohybové hry, písně, říkanky
- překládání papíru-papírová maska lišky (viz *Hravé tvoření pro malá stvoření*, s. 34)
- psychomotorické hry („Tady kroky“-jedno dítě-liška, má zavázané oči a sedí na židli. Okolo chodí ostatní děti tak, aby je nebylo slyšet. Jakmile liška zaslechne kroky, ukáže tím směrem a řekne: „Tady kroky“, na dětech necháme, ať se rozhodnou, jak vyřeší situaci s chyceným kamarádem. Další hra - „Poznáš mne?“-vybereme jedno i více dětí, zavážeme jim oči a oni podle hmatu, tvaru těla, délky vlasů poznávají své kamarády.)
- papírová loutka Budulínek - tisk temperovou barvou pomocí molitanových částí těla- hlava, krk, tělo, ruce, nohy na čtvrtku A4
- „Na krejčího a švadlenu“- oblékáme Budulínka do šatů-práce s látkou, obkreslování těla na látku, stříhání, lepení, dokreslování částí obličeje
- kresba zvířecí nebo lidské postavy z pohádky (technika barevná tuš na námi vyrobený ruční papír)
- psychomotorická hra „Na zvířátka“. Překážková dráha, relaxace, zopakování překážkové dráhy, ale tentokrát v maskách zvířátek. Tiše zvířátka procházejí les a usínají za relaxační hudby v lese. Prožívají si pocit klidu, snění. Každé má své představy. Po pohlazení se zvířátka mění v děti, sundají si masky, sednou si do kroužku a sdělí si své pocity, které měly.
- hra „Haló! Babi!“ obměna-(*100 námětů pro dramatickou výchovu*, s. 28. Děti chodí po herně, když řekneme „jedna“, děti se zastaví a napodobí telefonování. Zřetelně řeknou: „Haló! Babi! Na pokyn „dva“ podají ruku a pozdraví se: „Dobrý den“. Na „tři“

se chytanou za hlavu a nařikají: „Au, au, au!“) Naše obměna: Kartičky s čísly od 1 do 4. Číslo 1 - zpěv lišky „Budulínku, dej mi hrášku, povozím tě na ocásku. Povozím tě po bytě, otevři mi, prosím tě.“ Číslo 2 – předvedení hry na housle, číslo 3 – objímání se- to si děti vymyslely samy, číslo 4 – běh lišky kolem chalupy.

-cesta vláčkem za Budulínkem, po cestě plnit úkoly, které jim lištička schovala v přírodě (každý měl přinést o jednu šišku více než je 5 (třídění šišek smrkových a borovicových, modřínových, porovnávání dle velikosti), zazpívat árii Budulínka, kdy slibuje, jak bude hodný, zatancovat ve dvojicích mazurku na árii babičky ve městě, oběhnout vyznačenou trasu jako když lištička běhala kolem chaloupky, vyhledat liščí noru s obrázkem lišky, zazpívat, zahrát na vyrobené bubínky písničku, která zachránila Budulínka

-grafomotorické cvičení Smyčka na pytlí

-zakoupení měsíčníku Vltavínu, čtení článku o nepořádku

-poslech a následná diskuze nad příběhem: „Když jsi doma sám“ (*Už vím, co udělám, když...*, s. 23)

Výstupy:

-dítě si zažilo pocit osamocení a špatné orientace ve tmě-se zavázanýma očima, že je možné vnímat i jinými smysly než jen zrakem (sluchem, hmatem) prostřednictvím psychomotorických her (DT, DP)

-dítěti je známo, jak vypadá lidská postava, z jakých částí se skládá (DT, DP, DD)

-podílí se na vymýšlení jiného konce pohádky (DP, DD)

-radostně zpívá, dramatizuje, komunikuje s ostatními, má ze svých pokroků radost (DT DP, DD, DSp)

-chápe, že jako kolektiv můžeme dokázat více než jako jedinci, každý je pro naši operku důležitý, každý v naší třídě má své nezastupitelné místo (DD, DSp)

-zvládá obkreslování, stříhání, je tvořivé a kreativní (DT, DP, DD)

-aktivně se zapojilo do výroby pozvánek (DT, DD, DSp)

-dítě vyjadřuje své názory, nemá obavy z vystoupení, naopak se těší (DP, DSp, DSv)

-rozumí řádu a pravidlům, snaží se je dodržovat (DP, DD, DSp)

-dítě logicky uvažuje a umí vyhodnotit nebezpečnou situaci, zná řešení (DP)

-uvědomuje si, že slib je závazek a dodržení slibu vypovídá o nás, jací jsme (DSp, DSv)

6. 4. 5. 1 Průběh činností:

V psychomotorické hře si děti vymyslely, že chycený kamarád půjde do nory, kterou představovala velká obruč. Když byla obruč plná, liška si vybrala za sebe náhradu a hra pokračovala dále. Dětem dělalo docela potíže být opravdu potichu a 3 děti se činnosti neúčastnily, pouze pozorovaly. Hru chtěly hráči opakovat pouze 2x.

Naopak druhou hru, kdy poznávaly hmatem své kamarády, hrály mnohem déle. Vystřídaly se postupně všechny děti a stalo se, že kamarády nepoznaly. Jedna holčička poznala kamaráda dle brýlí. Uvědomila si, že máme ve třídě děti s brýlemi.

Pohybová hra „Haló, babi“ měla úspěch. Spojili jsme zde vizuomotorickou činnost spojenou s pamětí a znalostí číslic. Ně kterým dětem dělalo problémy si zapamatovat určitý pohyb nebo obsah, které číslo představovalo (použití kartičky s číslem a slovní doprovod nebo i bez slovního doprovodu či bez kartičky). Začala jsem od střídání dvou čísel. To nebyl problém. Přidala jsem číslo 3, tam již někdo tápal. Opakovala jsem stejné činnosti do určitého zafixování. Poté jsem přidala číslo 4 a to bylo pro někoho již dost. Děti se dívaly na ostatní a opakovaly po nich. Dala jsem dětem možnost, aby si samy zvolily činnost k danému číslu. Vymyslely objímání, kývání stromu, hru na bubínek...Hru jsem ještě ztížila tím, že jsem čísla neukazovala ani neříkala. Děti se musely orientovat pouze podle počtu mých vztyčených prstů. Byl to experiment. Reagovalo správně asi 7 dětí, ale hra bavila všechny.

Při vymýšlení jiného konce pohádky byly děti velmi aktivní. Jejich nápady jsem hned zaznamenávala. Předkládám několik verzí konce pohádky „Budulínek“:

1) Babička s dědou Budulínka nenašli. Liška ho snědla.

2) Našli Budulínka, ale on znovu utekl. Pak už ho děda s babičkou nenašli.

(Budulínek se tedy nepoučil, i to se nám často stává a stala se tragédie. I když jsem se zeptala ještě jednou, jestli opravdu nehledali kloučka, konec byl smutný. Prarodiče ztratili zájem o kloučka. Byl potrestán za to, že udělal opakovaně chybu. Většina dětí ale s tímto koncem nesouhlasila.)

3) Dopadlo to špatně. Liška Budulínka odnesla a už nikdy ho nevrátila. Všichni ho hledali, ale nenašli.

4) Liška byla mazaná a nedala liščata do pytle. Do nory vlezl dědeček a už tam zůstal s Budulínkem, aby tam nebyl sám. S dědou je to lepší. Babička by odešla domů a oni by poslouchali lišku. Šli by jako na lov a vrátili by se k babičce domů. (Tuto verzi děti dramatizovaly.)

(Na moji otázku čím by se děda s Budulínkem živili, mi děti odpověděly, že by jedli červy, žížaly a šneky. Některé věděly, že se například šneci jedí. Bylo jasné, že nepříjemnou situaci je lepší snášet ve dvou. Děda představoval jistotu, bezpečí, že něco chytrého vymyslí. Což se také stalo.)

5) Děda s babičkou šli nakoupit a liška do domečku nepřišla. A Budulínek šel také nakoupit s babičkou. Liška pak šla do domečku, vlezla dovnitř, hledala Budulínka. Ale Budulínka nenašla, tak se vrátila do nory a řekla liščatům, že nemá nic k obědu. (dramatizovaná verze)

6) Budulínek je chytrý. Řekl lišce, že nejdřív se chce podívat, jestli by nenašel něco dobrého pro liščátka, aby neměla hlad, ale zavolal by dědovi a babičce. (Ptala jsem se, jak by volal? „No přece telefonem!“)

Při hledání liščí nory v lese se skupinka dětí trochu zatoulala. Nevnímala naše pokyny, volání a pádila „po stopách lišky“. Tak moc vzaly děti tuto situaci vážně, že mi nezbylo nic jiného, než se za nimi pustit. S dětmi, které našly „noru“ s obrázkem lišky, se druhá paní učitelka rychle domluvila, že se zatím „stopařům schovají“. A tak jsme využili této nemilé situace k diskuzi. Celou dobu projektu jsme řešili, jak moc se Budulínek asi bál, jak porušil slib, jak měl štěstí, že jej zachránili blízcí lidé, až nám sama realita pomohla k podobnému prožitku. „Naši stopaři“ se po „nuceném“ návratu zalekli, že chybí i další děti. Paní učitelka jim řekla, že zatím, co jsme hledali je, ostatní se ztratili. Nikdo ani nehlesl...Dlouho to netrvalo a ostatní děti vylezly ze svého úkrytu.

Začaly se ptát „stopařů“, proč utekli. Tak jsme se dozvěděli, že stopovali lišku. Vlastně plnili zadaný úkol, ale zapomněli, že do lesa nás přišlo více a že v lese se držíme všichni u sebe, abychom nezabloudili jako Jeníček s Mařenkou. Po výletě nám Michalka přinesla rukou maminky napsaný článek o našem výletě

Hovoříme o slibech a děti vzpomínají, kdy komu jaký daly a jak se jim jej dařilo dodržet. Vracíme se k příběhům a pohádce samotné, proč se vše tak odehrálo.

Při jednom z našich rozhovorů si děti mohly zvolit hrdinu, který je jim blízký. Společně jsme hlasovali. A výsledek? Překvapil mne. Pro hodně dětí byla zajímavá liška. Ptala jsem se proč ona. „Je chytrá, mazaná, je rychlá, umí rychle běhat...“. Každý obdivoval to, co bylo pro něho nedosažitelné a zajímavé. Děti, které hlasovaly pro Budulínka, nám řekly, že Budulínek dopadl dobře, babička s dědou jej zachránili, proto chtěly být Budulínkem. Dětem, které byly pro lišku, jsem dávala otázky: „Jak moc byla liška chytrá, když ji babička s dědou přelstili písničkou? Kdo byl v pohádce tedy chytřejší?“ Děti přemýšlely, některé své stanovisko změnily a souhlasily, že zase tak mazaná nebyla.

Po skončení čtvrtého týdne projektu jsme vystoupení uskutečnili pouze pro děti z naší školky. Další vystoupení pro rodiče a školáky jsme si naplánovali na měsíc červen. Děti z naší třídy osobně pozvaly své mladší kamarády (I. a II. třídu), kteří se na pohádku moc těšili. Operka byla novinka. Děti hrály dětem a sklidily velký potlesk. Neměly trému, naopak to byla pro ně pocta. Cítily se jako velké a důležité a mladší kamarádi sledovali a poslouchali. Naši herci s chutí stavěli kulisy, s radostí se oblékali do kostýmů a nemohli se dočkat prvního vystoupení. Na tvářích těch mladších byla znát spokojenost. Jen v jednu chvíli se úsměv ztratil. Právě ve chvíli, kdy liška odnášela Budulínka do nory. Melodie a text operky dramatickosti napomohl (U, U, U, U,....Už ho veze...). Vše ale dobře dopadlo, potlesk od kamarádů byl příjemný a velkou podporou.

6. 4. 5. 2 Shrnutí

Při plnění úkolů na výletě za liškou, ne každý přinesl správný počet nasbíraných šišek, roztřídily je správně a porovnávaly-řadily dle velikosti také správně. Písničky si pamatovala většina dětí, zapojovala se. Úkol neztratit se v lese nesplnilo 8 dětí, ale tuto situaci jsme využili k rozhovoru. Tato situace nám nahrála. Nebyly schopné nám

odpovědět na naše otázky: „Co byste, děti, dělaly, kdybyste nás nenašly? Co byste jedly a pily, když jste nechaly batohy tady? Ukažte nám cestu do školky? Vy jste neslyšely naše volání? A vy byste nás nevolaly? Co asi děláme v lese, když se ztratíme? Umíte vylézt na strom jako Jeníček?“ Tak jsme se domluvili, že jsou děti ještě malé na to, aby chodily samy do lesa, že se musí držet dospělých a poslouchat je. Pro mne vyvstala otázka, zda jsem mohla reagovat dříve, aby se nevzdalovaly, ale chtěla jsem zjistit, jak daleko jsou schopny dojít, jestli objeví, že ostatní děti za nimi nejsou. Mohla jsem si to dovolit, terén nebyl nebezpečný, ale zjistila jsem, že na tyto děti nebylo spolehnutí, potřebují dozor a neustále připomínat pravidla. Celkově se ale dětem výlet za Budulínkem velmi líbil, měly pocit, že ho samy zachránily. Úkoly plnily s chutí. Měly tak možnost si prožít pohádku přímo v lese i s písničkami.

Moc pěkné byly vymyšlené konce pohádek. Děti reagovaly okamžitě. Vyprávěly souvisle, měly jasnou představu. Ověřila jsem si, že umějí vymyslet příběh, souvisle se vyjadřovat.

Svoji aktivitu a tvořivost uplatnily při výrobě pozvánek, při hrách, hudebně pohybových činnostech. Střídají se v rolích, při scénickém provedení chápaly řád a pravidla (kdo právě zpívá, kdo je potichu, kdo rytmizuje, kdy se tančí...) orientovaly se ve struktuře a obsahu operky. Přišly s obohacením, že budeme mít kašpárka, který řekne na úvod krátkou říkanku, a já jsem doplnila vše nápadem s klapkou, která udává jednotlivé obrazy.

Celkové scénické provedení jsme v závěru vymysleli takto: **„U Budulínka v domečku“**, **„Ve městě“**, **„Liška láká Budulínka“**, **„V lese“**, **„Jak to dopadlo“**. V uvedení těchto scén se střídal kašpárek s „klapkou“. Byl to dobrý nápad, který nám hudební pohádku sice rozdělil, ale zároveň propojil a obohatil. Myslím, že i trochu nadlehčil, protože tyto přestávky se nám líbily a byly úsměvné a roztomilé. Děti se tak lépe v ději orientovaly.

7. Evaluace projektu

7.1 Vyhodnocení předpokladů (ze s. 29):

Pozorování popsané v průběhu činností a shrnutí u všech částí projektu i rozhovory s dětmi potvrzují:

7.1.1 Možnost realizace hudební pohádky (předpoklad a)

Při zachování vhodného způsobu předškolního vzdělávání je možné připravit s dětmi hudební pohádku k produkci na veřejnosti (vystoupení pro rodiče, kamarády ze školky a ZŠ-viz s. 58, 64). Během přípravy byly integrovány různé druhy činností, reflektován zájem dětí a jejich vývojové i individuální možnosti. Zvolený způsob nevedl k drilu a přetěžování dětí, ale naopak jim dával možnost, aby se podílely na plánování a řízení činností. Aktivní byly všechny děti, nebyly protěžovány jednotlivci, ale podporována spolupráce celé skupiny.

–uplatňované metody a formy práce odpovídají doporučením z RVP PV (viz *RVP PV*, s. 6, 7)

-prožitkové učení (z vlastní zkušenosti dětí, prožitku, přímé zážitky z galerie, lesa, vystoupení...)

-kooperativní učení prostřednictvím her a činností dětí (vzájemná spolupráce, společné stavby, kreslení, výběr rolí...)

-situační učení (využití situací ze života – setkání s cizím pánem, nepořádek v parku)

-spontánní sociální učení (jsem vzorem, děti vzorce napodobují, přijímají je za vlastní)

7.1.2 Vzdělávací přínos projektu (předpoklad b)

Vzdělávacím přínosem bylo plnění 3 obecných cílů RVP PV v rámci všech pěti vzdělávacích oblastí (viz zkratky u jednotlivých výstupů), a tím naplňování klíčových kompetencí:

7. 1. 2. 1 Vzdělávací přínos z hlediska rámcových cílů RVP PV

cíl 1) Projekt splnil požadavek na rozvoj osobnosti dítěte a jeho schopnosti učení. Děti si prostřednictvím hry, prožitkového učení úmyslně i neúmyslně osvojovaly poznatky o světě, o přírodě, o chování lidí, naučilo se nové písničky, hry, řešit situace, komunikovat... Projekt mi potvrdil, že mají děti dostatečné poznatky o světě úměrně jejich věku, jsou schopné odhadnout nebezpečnou situaci, vcítit se do pocitů druhého, pomoci.

cíl 2) Dítě si prostřednictvím tohoto projektu osvojovalo hodnotové cíle. Hodnoty jako je pravdomluvnost, spolehlivost, zodpovědnost, dodržování slibů, respekt, pomoc druhému. Již samotná hudba byla tou hodnotou, s jakou se po celou dobu setkávaly a kterou získávaly. Proto opera, proto pohádkový příběh. Hrají ji samy děti, zpívají, dramatizují, a tím má i výchovnou a literární hodnotu (...co je dobré a co špatné, co se smí, jak se chovat ve společnosti, v přírodě-galerie, knihovna, muzeum, park, les, dodržování pravidel her při hrách a činnostech, určitého řádu při dramatizaci hudební pohádky, zodpovědnosti za své rozhodnutí při setkání s cizím člověkem, spolupráce s ostatními)

cíl 3) Dítě se mohlo projevat jako samostatná bytost. Bylo to obohacení pro náš projekt a zároveň fungovalo jako povzbuzení dítěte k jeho další aktivitě. Děti měly možnost do projektu vstupovat svými nápady a názory (...jak postavily domeček, jaké vymyslely využití kostýmů, výběr rolí, vymyšlení jiného konce pohádky, vezmeme bubínky a housle do lesa, nápad s rolí kašpárka, výroba kulís, společné psaní článků do měsíčníku Vltavín)

7. 1. 2. 2 Vzdělávací přínos z hlediska klíčových kompetencí

Záměry (ze s. 27,28) uskutečněním projektu směřovaly k naplňování kompetencí:

-kompetence k učení, dítě trpělivě a soustředěně naslouchalo zpěvu, vypravování, poslechu..., přemýšlelo nad otázkami, které mu byly kladeny, hodnotilo své chování i druhých, osvojilo a zopakovalo si písničky, hry, řád a pravidla, bylo zvědavé, aktivní (odkaz s. 37, 39, 40 - vypravování pohádky, seznámení s novým pojmem-opera, s. 51 - psaní článku, návštěva galerie, vytvoření překážkové dráhy). Během projektu se prohlubovalo přesvědčení, že vše, co ve škole společně podnikáme, je zábavné a má smysl (to považuji za dobrý základ pro chuť do učení a celoživotního učení).

-kompetence k řešení problémů, dítě řešilo problémovou situaci v rámci svých zkušeností, vyslechlo názory a nápady druhých a podle možností je využívalo, vymýšlelo jiný konec pohádky, příběhu, improvizovalo, objevovalo (příklady odkazů s. 37 - vymýšlení nového závěru hry, improvizace na nástroje, řešení situací při hrách, s. 44 – řešení situace při setkání s cizím člověkem, s. 45 - pantomimické a pohybové ztvárnění lišky, dědečka, babičky, s. 46 - nápadité vytvoření nového rytmického nástroje, s. 52 - poslech příběhu a diskuze, 56/57- vymýšlení nových závěrů příběhu, s. 58- naslouchání názorů druhých dětí o lišce)

-kompetence komunikativní, dítě ovládalo řečový projev, jeho slovní zásoba se obohatila o nová slova, vypravovalo, otevřeně komunikovalo, kladlo otázky a odpovídalo na ně, vedlo rozhovor, reagovalo slovně, uvolněně se pohybovalo na hudbu, uvědomovalo si a zná své tělo, samostatně rytmizovalo, doprovázelo na Orffovy nástroje, sdělovalo své prožitky řečovými, hudebními, pohybovými, výtvarnými, dramatickými prostředky, bez ostychu vystoupilo na veřejnosti, umělo prožívat radost (příklady odkazů s. 38 – výtvarné ztvárnění pohádky na balící papír, s. 44- kresba loutek v muzeu, s. 51- projevení radosti z návštěvy galerie a z tvoření, fungující spolupráce při hrách)

-kompetence sociální a personální, dítě umí obdarovat druhé svým vystoupením, bez problémů vyjadřovalo svůj názor, emoce - co se mu líbí a co ne, jak se cítí, spolupracovalo s ostatními – kooperovalo, respektovalo je, bylo schopné empaticky reagovat, mělo nápady, umělo se podřídit - bylo schopné kompromisu, snažilo se chovat přátelsky, prosociálně (příklady odkazů s. 38- spolupráce při výtvarném zpracování pohádky, s. 38- společná stavba domku, s. 44- dramatizace s loutkami v muzeu, s. 46- spolupráce při hraní divadla, rozdělení rolí, dodržení domluvy, s. 50- projevení radosti z výstavy prací na chodbě školky, radosti z pokroků, s. 58- radostné očekávání společného vystoupení, výletu, s. 59- vytváření pozvánek)

-kompetence činnosti a občanské, dítě bylo a je schopno odhadnout následky svého chování, přizpůsobovalo se situacím, reagovalo pružně, hodnotilo své chování, připomínalo druhým pravidla, které samo dodržovalo, prezentovalo se svou činností na veřejnosti - výstava, vystoupení pro veřejnost, obdarování – akce, ovlivňovalo průběh a výsledek projektu- jednou bude jako občan ovlivňovat život kolem sebe, ve svém městě, v naší zemi (příklady odkazů s. 37- dítě ví, jak se má Budulínek chovat,

reaguje pružně, s. 44- prožívá modelovou situaci s cizím člověkem, s. 51- podílí se na úklidu parku, na výrobě listu, na psaní článku, s. 58- chápe, co znamená slib)

7. 1. 2. 3 Naplňování cílů v oblastech:

Nejvíce byly splňovány cíle v oblasti Dítě a jeho psychika, nejméně v oblasti Dítě a svět.

Vyhodnocení naplňování cílů ve vzdělávacích oblastech po jednotlivých týdnech:

1. týden:nejvíce v oblasti Dítě a jeho psychika 7x, nejméně v oblasti Dítě a svět 1x
2. týden:nejvíce v oblasti Dítě a jeho psychika 9x, nejméně v oblasti Dítě a svět 2x
3. týden:nejvíce v oblasti Dítě a jeho psychika 7x, nejméně v oblasti Dítě a ten druhý 2x
4. týden:nejvíce v oblasti Dítě a jeho psychika 8x, nejméně v oblasti Dítě a svět 2x

Z těchto výsledků je patrné, že aktivity, které jsem dětem nabízela, je rozvíjely nejvíce podle RVP PV ve vzdělávací oblasti Dítě a psychika. V teoretické části jsem se zabývala právě vlivem pohádky a hudby na psychickou stránku dítěte. Jelikož v praktické části byla hudba nosným kamenem a pohádka také, výzkumné šetření z části praktické, potvrzují poznatky v teoretické části.

7. 1. 3 Atraktivita žánru (předpoklad c)

I když jsem měla zpočátku obavy, zda bude zvolený žánr pro děti zajímavý, jejich reakce mne mile překvapily. Právě svou blízkostí a spojitostí s pohádkou, písničkou a pohybem se můj předpoklad splnil. Pohádka, ve které se jen zpívá, upoutala a vyprovokovala k aktivitě, socializaci, seberealizaci i introvertní jedince, kteří se jindy tolik nezapojují. Zároveň byla hudební pohádka nápomocna ke zklidnění, spolupráci a dodržování pravidel dětí hyperaktivních (příklad chlapce, který nám zpočátku sdělil, že nemá rád pohádky, nechtěl přijmout roli a druhý týden se zapojil už i do role, 3 tiché dívky, které se hlásily, že budou doprovázet na nástroje a zpívat roli babičky a lišky, další chlapec, který projevil zájem zpívat a hrát dědečka, ačkoliv byl jindy velmi bojácný vystupovat sám a u děvčete, které je také introvertní jsme zjistili, že dobře drží rytmus a vede tanečnický při mazurce. Jiný chlapec-hyperaktivní při hudebních činnostech dodržoval pravidla, byl schopen dlouhodobější pozornosti a soustředění).

7. 1. 4 Aktivní zapojení do života města (předpoklad d)

Děti měly možnost do projektu vstupovat svými nápady. Snažila jsem se volit takové činnosti, které by u dětí vzbudily zájem, navzájem se prolínaly. Svou nabídku dětem jsem brala jako otevřenou záležitost a počítala jsem s tvořivostí a nápady dětí (tvorba kulisy, scény, použití kostýmů, improvizace na scéně, vymýšlení pravidel her, jiného konce pohádky, pozdravů v komunitním kruhu, článků do tisku, nová role kašpárka, názvy scénických obrazů)

Zapojily se svým vystoupením a činnostmi do společenského a kulturního života (články v městském měsíčníku, fotogalerie a články na městském webu, vystoupení pro rodiče a děti ze školky, obdarování pana Svěráka obrázky a DVD operky).

7. 1. 4. 1 Vystoupení pro rodiče

Vystoupení pro rodiče jsme naplánovali a uskutečnili 5. 6. v 15. 00 hod. v naší školce. Rodiče byli týden dopředu pozváni svými dětmi, které jim předaly vyrobené pozvánky (každý si na barevný papír A4 nakreslil obyčejnou tužkou výjev z pohádky O Budulínkovi a já jsem jim přes obrázek na kopírce vytiskla text pozvánky, kde si mohli rodiče přečíst jména účinkujících). Každý měl tedy svoji originální pozvánku. Hudební pohádku jsme předvedli záměrně v naší třídě, aby měli rodiče, kteří chodí do školky jen občas, možnost se podívat, v jakém prostředí jejich děti tráví čas. Děti se těšily. Neustále se ptaly, kdy už budou hrát pro rodiče. A konečně! Ten den jsme operku výrazně nezkoušeli, jen jsme si ji dopoledne zazpívali bez varhan a kostýmů. Chtěla jsem se ujistit, zda děti správně reagují při střídání sóla, vypravěčů, sboru. Na dramatizaci jsme se nezaměřovali, protože děti se jí ujaly vždy podle svého. Ačkoliv se děti těšily, bylo znát, že jsou trochu netrpělivé, nedočkavé. To se projevilo už při odpočinku po obědě, který jsme si zkrátili a postavili kulisy. Měli jsme také dost času na převlečení a úpravu „jeviště“.

Asi dvě holčičky nám sdělily, že se bojí (i já jsem měla trému, čekali jsme dost rodičů, ale o nic nešlo, jen jsme si hráli pohádku). Chlapci se nevyjadřovali. Před rodiči jsme se ukryli za oponou a postupně dle rolí chodily děti na scénu. Hned na začátku jsme všichni pozdravili: „Dobrý den, dobrý den, pohádku vám zahrajem.“ Následovalo

uvítání všech kašpárkem a pohádka začala. Vznikaly úsměvné situace (jízda traktorem, zapomenutí klapky na číslo provedení, ...), ale nikdo neodmítnul vystupovat. Rodiče byli nadšení. Děti si samy vyžádaly další hudební produkci-zpěv tří oblíbených písní (nemohla jsem odmítnout). Svým způsobem to bylo pro nás náročné vystoupení, ale satisfakcí nám byl úžasný pocit obdarování. Pro mne bylo dalším překvapením, když jedna maminka vystoupila a s díky mi předala květiny. To jsem nečekala a nikoho ani nenapadlo, že se diváků sejde tak hodně. Bylo jich asi kolem padesáti a stěží se do třídy vešli. Domů si děti nesly nejen dozvuk potlesku, ale i placky s Budulínkem. A jistě pocit, že jako parta kamarádů operku společně zvládli (to jsem jim během projektu připomínala, že jsou všichni ve svých rolích v pohádce důležití).

V porovnání s nahráváním hudební pohádky ve školce, bylo přímé vystoupení pro diváky samozřejmě živější, postupně plynulo a netrvalo tak dlouho. Je ale pravda, že natáčení nás obohatilo také. Technika děti velmi oslovila. O přestávkách si „hrály na režiséry“, kteří stojí za kamerou a vidí vše z jiného pohledu. Vypozorovala jsem také, kdo je schopen delšího soustředění, kooperace, reakce a komu udržení pozornosti dělá potíže. A nemohu zapomenout na jejich hlasitě projevenou radost, když dostávaly svá vlastní DVD. Svěřovaly se pak, že se na pohádku doma dívaly i několikrát.

7. 1. 5 Posuny během projektu:

Od začátku projektu do jeho konce došlo k posunům, které se týkají samotných dětí jako jedinců, i třídy jako skupiny, rodičů a jejich spoluúčasti.

Posuny v rámci dítěte jako jedince: některé děti byly zpočátku méně soustředěné, nepozorné, nereagovaly na otázky, nechtěly se účastnit některých her. Již koncem prvního týdne se zapojovaly všechny, ve druhém týdnu stály o to, aby si mohly zahrát určitou roli. Hudební a rytmické nástroje, deklamace, melodizace a rytmizace říkadla je vtáhla do děje. Introvertní jedinci v průběhu projektu dávaly najevo radost z úspěchů svých i druhých, spolupracovaly, projevovaly se. Děti, které si pomaleji nebo hůře záměrně zapamatovávají, si osvojily operku také celou. Pomohla jim k tomu melodie a texty, které sdělovaly děj pohádky. Melodie předznamenávala pokračování, byla sama nápovědou. Vše doplnilo i dramatické ztvárnění-volná hra dle představ dětí.

Posuny v rámci třídy jako pozorované skupiny: na počátku to byla skupina, o které jsem věděla, že je muzikální, ale objevovali se i jedinci, kteří zpěv nevyhledávali

nebo se zapojovali méně při hudebních činnostech. Tím, že jsme jen nezpívali, ale i hráli divadlo, tvořili kulisy, hráli na hudební nástroje, pohybové hry, tvořili v galerii, v muzeu, měly děti možnost si najít tu činnost, která je nejvíce zajímala a ve které mohly vyniknout. Povzbuzováním, úspěchem a pozitivními prožitky se zapojovaly rády. Přispěl k tomu fakt, že jsem činnosti střídala, přizpůsobovala je vývojovým fyziologickým, poznávacím, sociálním a emocionálním potřebám dětí ve třídě. S vlastními úspěchy, seberealizací se také pozitivně rozvíjely vztahy ve skupině. Samotná dramatizace, pohyb, kooperativní učení při výtvarných činnostech a hrách a zpěv nás ve vytváření přátelského ladění velmi podpořily. Na konci projektu jsme skupinou spolupracující, kamarádkou, empatickou.

Posuny v rámci spoluúčasti rodičů: Nejprve byl projekt našim tajemstvím, ale později, díky prozpěvování melodií z operky doma, se o všem rodiče dozvěděli a projevíli zájem operku vidět a slyšet. Naše třída se ještě více otevřela a někteří z rodičů byli přítomni i na „zkouškách“. Projekt obohatila maminka, která nám nechala vyrobit v chráněné dílně placky (butony) s obrázkem Budulínka a lišky (motiv nakreslila její dcera z naší třídy) a další maminka, která nám hudební pohádku profesionálně natočila a za opravdu velmi dobrou cenu vytvořila DVD pro všechny rodiče, kterou malou částkou přispěli. Po vystoupení před rodiči sklidily děti velký potlesk a obdiv, že byly schopné si pohádku zapamatovat a zahrát. Z rozhovorů s rodiči, z projevené radosti usuzuji, že nám hudební pohádka pootevřela ještě více vrátka ke vzájemné a kvalitnější komunikaci.

8. Shrnutí

Shrnutí nejdůležitějších poznatků.

Pracovala jsem s dětmi 5-6ti letými. Je to věk, kdy jsou příběhy velmi potřebné, kdy si děti hrají na rytíře, princezny na plese, na lišku či vlka, ale neztrácejí při tom pojem o realitě. V lese si představují místo stromů obry, ale při tom vědí, že jsou v lese. S radostí stopují jako babička s dědečkem „lišku“ až do lesa k „doupěti“, kde svým zpěvem pomáhají lišku vylákat a osvobodit Budulínka.

Vybrala jsem pohádku blízkou právě jejich věku. V této době se děti také potýkají s překážkami, jak se zachovat, jestliže potkají cizího člověka nebo mohou řešit problém, že jako školáci zůstanou doma samy a neměly by nikomu otevírat. O tom, jak by to mohlo dopadnout, jim vypráví pohádka „O Budulínkovi“. Způsob, jak tuto situaci řešit, si mohly prožít samotným ztvárněním pohádky, modelovými situacemi, prožitkem osamění (ve strachovém pytli, který představuje noru, se zavázanýma očima, poslouchající nepříjemné zvuky kolem sebe, čekáním,...).

Jak se můžeme cítit, jsme-li unesení na místo, které je nám cizí a obklopeni osobami (lištičkami), které neznáme, ačkoliv jsou na nás velmi laskavé? Budou nám dávat dobroty, budou si s námi hrát? Mnoho otázek nás napadalo během našeho společného života s operkou. Tento příběh může mít v reálu ale i jiný konec než v naší pohádce. Snažila jsem se proto děti vyprovokovat k vymýšlení jiného konce nebo i samotného začátku. Chtěla jsem, aby se děti samy zapojily, přemýšlely a učily se řešit různé situace.

„Co s lištičkami v pytli?“ „Vyplácet a pustit do lesa? Domluvit jim a být kamarády?“

„Jak by mohla pohádka jinak začínat nebo končit?“

„Co měl Budulínek udělat jinak?“ „Jak se měl zachovat, když ho liška přemlouvala a proč?“

„Kdo jiný by mohl Budulínka unést?“

„Co byste dělaly, kdyby se někdo z vašich blízkých ztratil a nevěděly jste, kde je?“

„Koho volat o pomoc?“ „Na koho se obrátit?“

„A co napsat na papír vzkaz, kam jsme šli? (důvod, proč je dobré se učit psát)

„Co by se stalo, kdyby Budulínka děda s babičkou nenašli?“

„Jak se cítil Budulínek v noře?“ „Jak bylo prarodičům, když Budulínka nenašli doma?“

„Co by asi prožívali rodiče?“

„Jak bylo asi Budulínkovi doma samotnému?“

„Jak se Budulínek cítil, když uslyšel písničku u nory a poznal podle hlasu prarodiče?“

„Už jste se někdy ztratily?“

Je to pohádka o správném rozhodnutí, o slibech, které si dáváme a o jejich dodržování, a tím i o dodržování pravidel. Také o samostatnosti a zodpovědnosti za své chování, o vzájemné pomoci, o tom, že ne silnější, ale chytřejší a zodpovědnější vyhrává. O překonání pocitu osamocení, odloučení. Budulínek sice dal slib, ale neuposlechnul a nedomyslel následky svého chování. Nechal se unést hrou, přáním a zábavnou činností a nedbal na to, že blízkým lidem něco slíbil, ačkoliv dobře věděl, jak se má chovat. Co to znamená pro dítě? Snad to, že ani kvůli kamarádům nemáme dělat věci, o kterých tušíme, že se dělat nemají. I za cenu, že budeme neoblíbení, na chvíli osamoceni. To vyžaduje hodně síly, kázně a sebevědomí, které se právě u této věkové skupiny tvoří. Objevují se první pocity viny. Budulínek se setkává se záměrnou lží, kterou chce druhá strana získat pro sebe výhodu. V této pohádce chce liška Budulínka. Chlapeček opouští svůj domov a vrhá se do neznámého dobrodružství, které jej může zahubit, ublížit mu, pokud není na vstup do světa dostatečně připraven. Málo zkušený Budulínek se učí sebekontrolé. V pohádce měl to štěstí, že jej prarodiče našli a zachránili. Jejich písničky u nory jako by byly tím záchranným lanem. Liščí nora nám představovala možnou zkázu, temnotu a nebezpečí. Na konci pohádky „O Budulínkovi“ je optimismus ze znovunalezení Budulínka, ale také poučení pro děti co dělat, aby se neztratily.

Pokud vezmeme v úvahu, že jsou děti i zvířecí mláďata velmi hravá, pak by to mohla myslet liška s Budulínkem i dobře, ale mláďata rostou, potřebují potravu a zvířata loví. To by se mohl neposlušný kluk stát pravděpodobně pro ně chutnou potravou. Svět zvířat je jiný než svět lidí. Zvířata loví z hladu, z potřeby přežít, ale lidi

zabíjejí i z jiných důvodů. I o tom jsme s dětmi hovořili. Ne pro to, aby měly ze života obavy, ale aby byly dostatečně připravené a včas uměly rozeznat možná nebezpečí. V hrdinovi naší operky byly jistě rozporuplné pocity-chuť hrát si, vydat se na cestu k dobrodružství nebo neotevírat a dodržet slib. Kdo chce být ale doma sám, když na něho čeká jinde zábava? Pocity, které ale prožíval později, byly odlišné. Hlad, ztracení, únava, samota, nejistota, špatné svědomí nebo úzkost, zmatenost a bezmoc? Možná zprvu nechápal, proč jej babička s dědou hned neosvobodí. Nedovedl se ještě vcítit do role druhých. Možná mu liška představovala matku, ale poté ničitelku. Vnitřní rozpor Budulínek nezvládnul. Nechal se přelstít, svést i svézt. Byl příliš malý na to, aby si ve světě poradil sám. Potřebuje pomoc zkušenějších dospělých, kteří pro něj znamenají bezpečí, zázemí, jistotu-rodinu. Ubezpečil se v tom, že rodině může věřit, ale také, že poslouchat a dodržovat domluvená pravidla je nutné. Neodhadnul, jaké nebezpečí může nastat, pokud půjde za svým přáním. Nora-symbol tmy, nebezpečí, silné emoce, úzkosti. Zvládnout tuto situaci nebylo vůbec jednoduché. Jestliže Budulínek zvládnul tyto pocity, nemusí se už lišky bát. Už si bude vědět rady. Na základě této prožité zkušenosti se z nory domů jistě vracel klouček zkušenější, morálně a sociálně zralejší.

Tato pohádka upozorňuje i rodiče na to, že během dětství jejich dětí se vyskytnou záležitosti, které mohou být pro ně nebezpečné. Nabádá je nepřímě, na co mají děti připravovat a jak je chránit.

Operka končí tak, jak začíná. Jako by se vůbec nic nepříhodilo. Obyčejný příběh obyčejného kluka. Možná se na základě této zkušenosti změnil jeho vnitřní postoje, možná si bude příště dávat lepší pozor. Je to příběh, který vyvolal v chlapci pocit viny, za chybu, kterou udělal, ale je nutné zdůraznit důležitost odpuštění. Babička s dědou kloučka milovali, proto mu odpustili. Objevuje se zde důvěra, láska a naděje do budoucna. Na základě těchto hodnot a své zkušenosti se může Budulínek pozitivně vyvíjet, vyžrát.

Zůstat sám doma, nebude brzy pro tuto věkovou skupinu nic nového. Zanedlouho se většina z nich stane školáky a nastanou jim různé povinnosti a nebudou neustále pod dohledem rodičů. Jak se správně rozhodnout jim může pomoci i náš kluk Budulínek (a nejen on, ale také Červená Karkulka). Každé dítě má, mělo svoji babičku i dědu (zmínka o rodičích v naší operce není, ale po naší společné úvaze jsme došli

všichni k tomu, že u nich mohl být Budulínek na prázdninách nebo mu rodiče umřeli či mají hodně dětí a prarodiče pomáhají s výchovou. I tento zdánlivý problém jsme k mému překvapení rychle vyřešili). V pohádce jsou děda s babičkou velmi aktivní a tvořiví, jestliže se rozhodli zachránit Budulínka pomocí muziky. Žijí zdravý život a přivydělávají si hrou na hudební nástroje. Působí tak na děti přitažlivě. Mnoho jejich prarodičů je v současnosti dost aktivních, sportují, chodí do práce, cestují...

Připomněli jsme si také, že v okamžiku, kdy se o své dítě nestarají rodiče, ale prarodiče, přebírají za něj i veškerou odpovědnost. Polemizovali jsme, zda by Budulínek poslechl tatínka a maminku, když dědu s babičkou nerespektoval. V každém případě je pohádka nastavena záměrně tak, aby Budulínek otevřel, vznikla tím konfliktní situace, dítěti tak potřebná a děj se odehrál tak, jak jej všichni známe. Právě pro toto jediné.

To se opět vracím k lišce. Liška-metafora-svědčyně-lákadlo-nebezpečí. Představuje všechny nevědomé, asociální síly, které nám mohou ublížit a proti kterým je třeba se bránit. Je roztomilá, laskavá-„všemi mastmi mazaná“. Jak víme, snědla už koblížka, jezkovi utekla a zajíčkovi se schovala a vysmála. Čápa na oběd pozvala, ale nedobře ho pohostila, kuřátka kradla... Není opravdu tak složité si na její místo dosadit někoho jiného. Na to ale děti také přišly (cizí pán, paní, co nám chtějí koupit hračky, dávají bonbony, zvoní u bytu a chtějí dovnitř...). Pomocí modelových situací měly děti možnost si „lákání“ prožít. To byl důvod k přemýšlení. Nemáme otevírat cizím lidem a nesmíme s nimi nikam chodit. I jiné pohádky nám nastiňují tento problém (O neposlušných kůzlátkách, kde byl velmi roztomilý vlk, který byl schopen udělat cokoliv, aby dosáhl svého). Není lehké pro dítě v 6 ti letech odhadnout, jak dalece je roztomilost a vlídnost druhých hraná či upřímná. V tomto věkovém období ještě nemají tolik vlastních zkušeností. Proto je tak důležitá vůle, kázeň, disciplína a schopnost dodržovat domluvená pravidla. Právě předškoláci si pravidla osvojují a jsou i jejich spoluvůrci.

Nebylo mým cílem děti strašit cizími lidmi, či aby se doma bály. Pokud je u nich vytvořen smysl pro bezpečné chování, pokud si osvojilo základní pravidlo, že se s cizími lidmi nemá bavit a nic si od nich nemá brát, pak byla tato pohádka další informací, zkušeností, která jej mohla obohatit.

Každé dítě má svoji zkušenost, na každém jednotlivci záleží, jakou cestu si vybere. Rozhoduje zde i povaha, stupeň psychického vývoje. Liška pronikla do domečku lstí, lží. Do domova, který by měl pro všechny z nás představovat pocit bezpečí a lásky. Znamená to snad, že i doma se může stát dítěti něco nedobrého? Je tomu tak. Budulínek byl slabý, příliš důvěřivý a zklamal se. Jak už to bývá, pohádka má šťastný konec a poučení. Klučík získává špatnou i dobrou zkušenost a to takovou, že i doma nemusí být bezpečno, a blízcí lidé nezklamali, zachránili ho. Je důležité, aby měly děti na paměti, že vedle sebe existuje dobro a zlo a my máme vždy na vybranou. A ještě něco-dobré je být připraven, informován. Připraven do života a v tom nám právě klasické pohádky svými obyčejnými příběhy a navrhovanými řešeními, jak problém řešit, velice pomáhají.

Děti zpívaly, hrály, poslouchaly, učily se rozlišovat protiklady jako je hudba veselá a smutná, diferencovaly melodii klesající a stoupající, pomalé i rychlé tempo, určovaly hudbu hlasitou a tichou, střídání taktu dvoučtvrté a tříčtvrté, dokonce i trioly. Nechaly na sebe hudbu působit, jejím prostřednictvím se rozvíjelo jejich hudební cítění, rytmus, pohyb, vyjadřovací schopnosti, artikulace. Potřebovaly ji při svých hrách, kdy interpretovaly části operky a radovaly se z ní. Střídáním sóla a sboru se učily trpělivosti a řádu, vždyť v hudbě je třeba pořádku. Každý měl v naší operce své místo, svoji úlohu a dohromady jsme vytvořily jedno dílo. Dílo, ve kterém každý dostal možnost se individuálně projevit, svobodně se rozhodnout (jakou roli přijme). Komunikovali jsme v operce řečí hudby. Ačkoliv byl celý projekt cílevědomě řízený ke konečnému produktu (seznámení se žánrem jako je opera, osvojení operky a veřejné vystoupení), měl každý jednotlivec možnost vstoupit do tohoto projektu se svými názory, podněty, kterými tento proces obohatil.

Naše operka, kde výrazovým prvkem byla hudební řeč, působila na většinu našich smyslů. Na sluch prostřednictvím tónů a zvuků a poslechem operky i čteného textu, na hmat prostřednictvím hry s hudebními nástroji, pozdravením v komunitním kruhu i psychomotorickou hrou „Kdo jsi“, na chuť konzumací hráškové polévky a kaše k obědu, na zrak sledováním hraného příběhu či pohádky, na procházce v lese, návštěvou galerie, muzea i divadelního představení (mimohudební výrazové prostředky).

Projekt probíhal intenzivně 4 týdny, ale díky vystoupení pro děti ze školy dne 4. 6. 2010, pro rodiče dne 5. 6. 2010, vystoupení pro další děti ze ZŠ ve dnech 12. 6. 2010 a 22. 6. 2010, měl určitý přesah. Také po natočení pohádky si ještě každé dítě nakreslilo obal na své DVD (viz příložené DVD), které si pak odneslo domů. Hudební pohádku jsme natáčeli 9. 6. 2010. Bonusem bylo osobní předání nahrávky s dopisem a výkresy dětí panu Svěrákovi před divadelním představením u nás ve městě.

Původně jsem si myslela, že nejsložitější záležitostí bude secvičení celé pohádky jako celku, ale nebyla to pravda. Později se ukázalo, že tím problémem bylo samotné video natáčení. Pro děti velmi náročná činnost, kdy bylo třeba být delší dobu soustředěný, udržet pozornost a být schopen opakovaně reagovat. Bylo nutné vytvořit kratší přestávky, ale celkově jsme natáčeli asi 2 hodiny. Protože nám pohádku natáčela profesionální firma, nemohli jsme si z finančních důvodů čas zbytečně prodlužovat. Po natočení pohádky, si některé děti chtěly vyzkoušet hrát určitou roli. I ty jsou zachyceny na videonahrávce. Při natáčení měly také možnost se setkat i s technikou jako je kamera, stativ.

Využívala jsem zkušeností dětí. Dítě vlastně prostřednictvím svých zkušeností je schopné vnímat a prožívat, utvářet si představy. Svoji aktivitou je schopné se dále rozvíjet. Naším prostředníkem k rozvoji byla hudba. Hudba jako velmi výchovná hodnota. Samozřejmě, že ne všechny děti ze třídy jsou stejně hudebně nadané, ale jistě velká většina získala k hudbě kladný vztah. Bylo to zřejmé z jejich reakcí, z činností a her, tužeb a přání, kdy svět tónů vyhledávaly, pohyb jim byl příjemný a bezděčně si zpívaly části operky, hrály si na kapelu, při setkání s hudbou si podupávaly, pokyvovaly hlavou, pohybovaly trupem... To bylo pro mne tou zpětnou vazbou, největší odměnou. Z naší operky se zrodily ty nejkrásnější prožité chvíle ve školce.

Závěr

Hudební pohádka-operka „O Budulínkovi“ nás celou dobu těšila i vychovávala. Promlouvala přímo k dětem a pokoušela se urovnat zmatek v dětské mysli. Tím, že příběh o neposlušném chlapci slyšely vícekrát vyprávět, číst i zpívat, vyrobily si loutky, vytvořily kulisy a mohly si jej odehrát, stal se pro ně skutečným, pravdivým. Stal se součástí jejich zkušenosti. Jen tak bylo možné, aby si uvědomily, co je pro ně důležité. Dostaly možnost reagovat, přemýšlet, řešit problém, hledat jiné cesty, rozvíjet fantazii, tvořivost, vnímat své emoce, hudební cítění i samotný pohyb. **Potvrdila jsem si tak velký vliv pohádek na osobnost dítěte**, na jeho psychiku, prožívání (viz teoretická část).

Výběr činností jsem volila tak, aby měly děti možnost získat více zkušeností, které by ovlivnily zároveň všechny stránky jejich osobnosti, aby jejich fantazie byla neustále živena. Snažila jsem se dávat dětem prostor k vlastní aktivitě, k vyjádření názoru, jak vidí věci ony. To nás vzájemně sblížovalo, hnalo kupředu, obohacovalo a dělalo nám to společnou radost. Radost z pohádky, z harmonických tónů, z pohybového, výtvarného a rytmického vyjádření. Radost z překonání ostychu i strachu.

Projekt **Hudební pohádka v mateřské škole** dal dětem mnoho možností, jak rozvinout své schopnosti, dovednosti, poskytnul jim mnohá poučení, hry i zábavu a tím je podpořil v jejich osobnostním růstu. Obohatil nás jako kolektiv i jako jedince. Dal nám všem možnost, jak hledat sama sebe i cestu k druhým, jak mít rád pohyb, hudbu, slovo, umění. Jak být aktivní v životě, jak se radovat z maličkostí. Ověřila jsem si, že **je možné operku v mateřské škole realizovat**. Nabídla nám mnoho podnětů, jak si hrát, jak poznávat, jak tvořit, jak se dále rozvíjet, jak se chovat.

Mým cílem byl zážitek, společný zážitek nás všech ne nový žánr nebo píseň. Prožitek, který nás může ovlivnit do budoucna. Pro mne to znamenalo být v kontaktu se všemi dětmi, citlivě reagovat, pozorovat a naslouchat, dát prostor pro individualitu dítěte a názor a fantazii i tvořivost, určité herecké a pěvecké schopnosti, být psychologem, chápajícím partnerem, organizátorem, vytvořit podmínky pro dobrou komunikaci, hodnotit zaujetí a snahu dětí, schopnost samostatného myšlení, povzbuzovat, podporovat děti v jejich tvořivosti, jež je tím hlavním stupínkem

k úspěšné hudební práci. Uskutečněním projektu jsem se přesvědčila o tom, že **hudební pohádkou je možné propojit všechny oblasti RVP PV** a využít tento způsob projektování k harmonickému rozvoji předškolního dítěte.

Chtěla jsem se pokusit hudební pohádkou zahrát na strunky dětské duše, probudit zájem a emoce, podpořit komplexní rozvoj osobnosti dítěte. Od počátku jsem měla na mysli výsledný produkt projektu - harmonii, společné souznění, harmonicky rozvinutou osobnost dítěte. To vše promítnuté do veřejného vystoupení. Výsledným produktem - propojení veškerých dílčích činností, vystoupení před veřejností (možno označit jako experiment) a završení celé naší práce. Vystoupení ale nebylo konečnou fází. Na tuto zkušenost je možno navázat v dalších projektech, integrovaných blocích nebo podobným způsobem zpracovat i jiné téma. Způsob práce, celý projekt, spolupráce s dětmi, činnosti, které vyplývaly z momentální situace, byly pro mne velmi přínosné a obohatily mne.

Celý projekt byl tedy pro mne a děti ve třídě výzvou a experimentem, kdy jsem měla představu určitého cíle, ale cesta k němu se odvíjela od nás jako účastníků, kteří jsme na sebe převzali určité role. Závisela na atmosféře, kterou si vytvoříme v naší třídě, na mé připravenosti, kreativitě mé i dětí, na schopnosti situace odhadovat i řešit, plánovat, pružně reagovat a přizpůsobovat se dětem i dalším vlivům z vnějšího okolí. **Moji bakalářskou práci mohu použít ve sféře vlastní praxe.**

Prožili jsme s dětmi, s pohádkou, divadlem a hudbou určitou část našeho života. Byla to cesta vzájemného obohacování, velmi poučná a příjemná. Učili jsme se spolupracovat, respektovat se, vzájemně si pomáhat. Vytvářeli jsme společné dílo, které jsme završili představením pro rodiče a kamarády ze školky i školy. Prožívali jsme společné dobrodružství, které končilo slavností. *Jako skupina jsme cítili jednotu, v níž si každý našel své místo.*

Naše hudební pohádka byla jako cesta, na které jsme prožívali, poznávali sebe i druhé. Cesta sebeovládání a dávání toho, co jsme objevili.

Použitá a citovaná literatura:

Adamovská, M.: *Příběhy lesních zvířátek*. Praha: Rotag, 2009

ISBN 978-80-87126-05-9.

Bettelheim, B. : *Za tajemstvím pohádek*. Praha: NLN, s.r.o., 2000

ISBN 80-7106-290-1.

Černoušek, M.: *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1.

Doňarová, V.: *Co umí barvy, nůžky, lepidlo. Nápady pro tvorbu malých dětí*.

Praha: Portál, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7367-293-5.

Dvořáková, H.: *Pohybové činnosti pro předškolní vzdělávání*.

Praha: Raabe, s. r. o., 2006. ISBN 80-86307-27-1.

Fichnová K., Szobiová E.: *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*.

Praha: Portál, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7367-323-9.

Fischer, V., Novohradská, J., Provazníková, V., Sýkora, P.: *Špalíček hádanek*.

Praha: Albatros nakladatelství, a. s. 2002. ISBN 13-721-002.

Garfieldová, L. M.: *Léčení zvukem*. Praha: Talpress, s. r. o., 1997. ISBN 80-7197-091-3.

Guillaud, M.: *Relaxace v MŠ*. Praha: Portál, s. r. o. 2006. ISBN 80-7178-162-X.

Herden, J., Jenčková, E., Kolář, J.: *Hudba pro děti*. Praha: UK, 1992.

ISBN 80-7066-522-X.

Herman, M.: *Najděte si svého marťana*. Olomouc: Hanex, 2006.

Horáčková, J.: *Zahrajme si pohádky*. Kroměříž: Přikrylová Milada Plus s. r. o., 2006.

Jenčková, E.: *Hudba v současné škole. Hudební pohádka 1. díl*.

Hradec Králové: Tandem, 3. vydání, ISBN 80-902808-1-1.

Kirchnerová, V., Rubešová R.: *Hravé tvoření pro malá stvoření.*

Praha: Portál, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-7367-524-0.

Kolláriková, Z., Pupala B. (eds.): *Předškolní a primární pedagogika.*

Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

Kulhánková, E.: *Taneční hry s písničkami.* Praha: Portál, s. r. o., 2006.

ISBN 80-7367-108-5.

Kurková, L., Eben, P.: *Hudebně pohybová výchova šestiletých až osmiletých dětí.*

Praha: SPN, 1975.

Lišková, M.: *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání.* Praha: Raabe, 2006.

ISBN 80-86307-26-3.

Machková, E.: *Metodika dramatické výchovy. Zásobník dramatických her a improvizací. 7. rozšířené vydání.* Praha: Artama, 1993. ISBN 80-7068-041-5.

Nesvadba, M.: *Malované písničky 1.* Cheb: G+W spol. s. r. o., 2005.

ISMN M-706509-55-6.

Osolsobě, I.: *Muzikál je, když...* Praha: Supraphon, 1967. ISBN 02-332-67.

Pospíšilová, Z.: *Už vím, co udělám, když...* Praha: Fragment, 2008.

ISBN 978-80-253-0670-3.

Provazníková, V.: *Budulíněk.* Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00140-3.

Přikrylovy G. a M.: *Hrajeme si: barevné kamínky, 7. Téma: Jak se rodí jaro*

Kroměříž: Přikrylová Milada Plus, s. r. o., 2007.

Smolíková, K. a kol.: *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.*

Praha: VÚP, 2004.

Studenec, T., Bednaříková, P.: *Cvičíme s pohádkou v integrovaných blocích*.

Kroměříž: Přikrylová Milada Plus s. r. o., 2008.

Svěrák, Z., Uhlíř, J.: *Mám v hlavě myš Lenku*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2006.

ISBN 80-253-0320-9.

Šimanovský, Z.: *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Druhé vydání. Praha: Portál, s. r. o., 2001. ISBN 80-7178-557-1.

Tichá, A., Raková, M.: *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*. Praha: Portál, s. r. o., 2007.

ISBN: 978-80-7367-100-6.

Toman, J.: *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: PF JU, 1992. ISBN 80-7040-055-2.

Viskupová, B.: *Hudba a pohyb*. Druhé vydání. Praha: Supraphon, 1987.

Veberová, E.: *Soubor textů k literární výchově v mateřské škole*. Druhé vydání.

Praha: SPN, 1982.

Seznam jiných zdrojů:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Opera>

<http://omalovanky.webgarden.cz/grafomotoricke-listy>

http://www.studiumna2.estranky.cz/fotoalbum/pisnicky/pisnicky___ruzneee___/113

<http://www.tnv.cz/cz/tyn-nad-vltavou/aktuality/ze-skolstvi-a-meddm/vylety-mezi-obrazky-aneb-prozitkem-k-poznani-vytvarneho-umeni/>

Nezávislý měsíčník pro město Týn nad Vltavou a okolí Vltavín. 3/2010, ročník dvacátý

Nezávislý měsíčník pro město Týn nad Vltavou a okolí Vltavín. 4/2010, ročník dvacátý

Seznam příloh:

Obr. 1	Překážková dráha ve třídě
Obr. 2	V muzeu mezi loutkami
Obr. 3	Kreslení v muzeu
Obr. 4	Budulínkové a lišky
Obr. 5-11	V galerii U zlatého slunce
Obr. 12-14	Výroba loutky Budulínka
Obr. 15	Modelky“ v maskách a s bubínky
Obr. 16	Naši Budulínkové
Obr. 17-20	Na výletě za liškou
Obr. 21	Výroba kulisy domečku k hudební pohádce
Obr. 22.	Housle z lepenky a placky lišky a Budulínka
Obr. 23- 26	Vystoupení „Budulínek“ (hudební pohádka)

Další přílohy:

Článek „Za pohádkou do království loutek“

Článek „To nemám vůbec rád, když někdo dělá takový nepořádek!“

Přílohy

Obr. 1 Překážková dráha ve třídě

Obr. 2 V muzeu mezi loutkami

Obr. 3 Kreslení v muzeu

Obr. 4 Budulínkové a lišky (kresba tuší, podklad-ruční papír)

Obr. 5 Společné foto z galerie U zlatého slunce

Výlety mezi obrázky, aneb prožitkem k poznání výtvarného umění

Proč právě galerie, proč výtvarné umění a děti ze školky? Jak jinak zapojit děti do života, jak jinak u nich vytvořit pozitivní vztah k umění? Naskytla se nám možnost pro rozvoj tvořivého myšlení, dovedností, sebevyjádření a my jsme ji s chutí využili. A tak jsme vnímali, pozorovali, porovnávali, kreslili, leželi, seděli a tvořili za tónů relaxační hudby. Bylo nám spolu dobře. Mnohé děti navštívily galerii poprvé, ale určitě ne naposledy. Mezi výtvarnými díly se na chvíli cítily jako opravdoví umělci a ze svých obrázků měly velikou radost

<http://www.tnv.cz/cz/tyn-nad-vltavou/aktuality/ze-skolstvi-a-meddm/vylety-mezi-obrazky-aneb-prozitkem-k-poznani-vytvarneho-umeni/>

Obr. 6 „Mám dřevo rád. To je Dvojice. Jsou to kamarádi“.

Obr. 7 I prstovými barvami lze tvořit v galerii.

Obr. 8 „Líbí se mi barvy a dřevo“. Tak vypadá „Lesní ticho“.

Obr. 9 Tvoříme, vnímáme, pozorujeme, porovnáváme, debatujeme za tónů hudby.

Obr. 10 Opět zaujala barevnost se světlem. „Moje krajina“

Obr. 11 Kopie nebo originál?

Obr. 12 a 13 Vyrábíme papírovou loutku Budulínka.

Obr. 14 Kdo má Budulínka, hraje druhým divadlo.

Obr. 15 „Modelky“ v maskách lištiček s bubínky

Obr. 16 Naši Budulínkové

Obr. 17 Bohunice! Vystupovat! Batohy se svačinou, úsměv na tváři, bubínky na krku, paní učitelka housle na zádech a hurrráááá za lištičkou!

Obr. 18 „Mám o jednu více, než je 5?“

Obr. 19 „Naši stopaři“

Obr. 20 „Vylezte, lištičky, ven, hrajeme vám na buben...“

Obr. 21 Spolupráce na výrobě kulisy domečku

Obr. 22 Housle z lepenky a placky s liškou a Budulínkem

Obr. 23-26 Budulínek-vystoupení pro kamarády

Za pohádkou do království loutek

„V pohádce je jako v ráji,
všechno se tam může stát,
drak princezně v černém háji
ze šlehačky staví hrad...“

(V. Fischer)

Zkuste položit dětem otázku:
„Co si představíte, když se řekne
pohádka?“

My jsme ji dětem v rámci právě probíhajícího projektu „Hudební pohádka“ položili a odpovědi, které jsme dostali, nás mile překvapily. Mezi Budulínky, Červenou Krkulkou, princeznami se objevil i drak, vlk, Sněhurka, Popelka a Honza...

Je fajn, že v této přemedializované době, zvítězila u nás ve školce

klasická pohádka. Klasická pohádka, která je z psychologického hlediska dítěti tak potřebná. Její největší terapeutický účinek nám možná někdy uniká. Dítě si prostřednictvím klasické pohádky prožívá svůj problém, se kterým si v reálu neví rady, objevuje vlastní identitu, nachází smysl žití, překonává překážky, které mu život přináší. Pohádka naznačuje, jak se chovat ve světě, jak jednat, jak vyřešit svůj konflikt, který se v dítěti samotném odehrává. Ze děti nemají starosti? Ze je nic netrápí? Možná bychom se my „dospěláci“ moc divili.

Často je zapomínáno, že klasická pohádka odpovídá dítěti na mnohé jeho otázky. Jejich prostřednictvím se dítě snadněji socializuje, ztotožňuje se s hrdinou příběhu, dále se rozvíjí. Bohužel, není výjimkou, že v tomto

přetechnizovaném světě některé děti ani klasické pohádky neznají. Možná snad jejich zkrácené, upravené a zfilmované verze, ze kterých ale hlubší smysl uniká.

Z pohádky symbolika, optimismus, naděje do budoucnosti přímo tryská. Je to obyčejný příběh, který se svým způsobem může stát každému z nás. Její šťastný konec působí na dítě velmi pozitivně. A to jsou důvody, proč bychom měli dětem číst právě klasické pohádky.

Ríkáte si, kam se podělo království loutek, jak vás láká nadpis našeho článku? Toto království není od naší školky daleko. Z našich vrátek jsme šli přímo za nosem. Za několika domy, tam, kde kašna stojí, kostelní věž se do výšky tyčí a kohout na domě se občas točí... Tam je muzeum na náměstí a mnoho krásných loutek – na štěstí. Tak přesně tam jsme se vyzbrojeni čtvrtkami a pastelkami vydali.

Už při vstupu jsem si ale všiml cedulky, která nám oznamovala, že jsou všechny expozice v lednu a v únoru zavřené. „Jéé, to je smůla, paní učitelko!“ Bylo nám dětí líto, tak se těšily na postavičky z pohádek! Zazvonili jsme ale na zvonek a ... štěstí stálo při nás! Zaměstnankyně muzea byly velmi milé a ochotně nás do expozice loutek pustily. Děti se nemohly dočkat, aby už tam byly. Byla tam sice zima skoro jako venku, pára nám šla od pusy, ale to neubralo nic z nadšení dětí, které se najednou ocitly

v pohádce! Přecházely od vitríny, k vitríně, od princezny k drakovi... Rázem se z reality přenesly do pohádkového příběhu, kde je uvítal kašpárek, představila se princezna, čarodějnice i král. Samotnému kašpárkovi pak slíbily, že si nakreslí loutku, která se jim nejvíce zalíbila. Posedávaly, klečely a postávaly všude, kde jen to bylo možné. Kreslily na koberci pod drakem, který chtěl unést princeznu, u čerta a smrtky, u myslivce, který se vypořádával s vlkem nebo pod jevištěm, kde je pozoroval kašpárek i s princeznou. Odměnou jim byla zkušenost, kdy si zahrály samy divadlo s loutkami, které na ně na začátku promlouvaly s jeviště. Tak moc se nám tam všem líbilo, že jsme ani nepostřehli, jak nám čas utekl. Tak se nám nechťelo do školky. „Vezmu sem mamku a tatku“, sdělil nám Martínek při odchodu. Tak to je prima nápad, ale my se ještě vrátíme. Moc se nám mezi loukami líbilo.

Cililililink... zazvonil zvonek a pohádky je konec. Této určitě, ale ta naše právě začíná.

P.S. Nezapomínejme na klasické pohádky, nezapomínejme na společné čtení a obyčejné vyprávění. Jsou to ty nejkrásnější chvílky, které můžeme se svými dětmi prožít. Věřme, že přečtená pohádka je pro dítě daleko užitečnější než zapnutý počítač či DVD přehrávač.

Zdraví vás kluci, holky, učitelky z III. třídy školky „Dewetterky“

„To nemám vůbec rád, když někdo dělá takový nepořádek!“

Takto si postěžoval malý Péťa, když jsme se pustili do vyklízení části parku pod naší mateřskou školou v Dewetterově ulici. Sníh odkryl všechna bolavá místa a příroda se ukázala v celé své kráse? Až jsme se zalekli, co na tak malém prostoru lze najít! Zřejmě někdo odešel bez jedné boty, zapomněl zde tašku, odhodil plastové láhve, alobaly, hadry, Nechtěli jsme se na ten nepořádek jen dívat a vysvětlovat dětem, že to odhodili nevychovaní lidé. Děti si v této části parku chtěly hrát, a tak si „svůj park“ vyčistily. Přitom by stačilo tak málo, abychom si všichni po sobě uklízeli, aby přibýlo více odpadkových košů, aby majitelé pejsků po svých kamarádech zodpovědně sbírali poklady, do kterých při svých hrách děti (a nejen ony) šlapou.

Položme si pár otázek: Jak vést děti ke správným návykům, dodržování pravidel a ke správnému chování, když vidí kolem něco jiného? Jaké vzory jim my dospěláci poskytujeme? Co když jen často hovoříme o tom, co je správné a pak se chováme jinak? Co jim předáváme za hodnoty? Jak těmto odlišnostem mají porozumět? Co si z toho vezmou do života?

Děti ze školky vám vzkazují jednou písničkou:

<i>„ ... Lidí, to se nedělá!</i>	<i>pro váš odpad tříděný.</i>
<i>Když se kolem rozhlédnete,</i>	<i>Jak začnete odpad třidit,</i>
<i>kontejnery naleznete.</i>	<i>bude se vám svět víc líbit.</i>
<i>Každý z nich je určený</i>	<i>Recyklace odpadů stojí za tu námahu.“</i>

Zdraví Vás kluci, hoky, učitelky III. třídy „Dewetterovky“.

Nezávislý měsíčník pro město Týn nad Vltavou a okolí Vltavín. 4/2010, ročník dvacátý